

TAAPELI

KYMENLAAKSON MUSEON TIEDOTUSLEHTI 2017

KASVOJA
KYMENLAAKSOSTA
- 12 MUSEON
YHTEINEN
PONNISTUS

MERIVARTIO-
MUSEON
KUVIA AVOIMESTI
NETISSÄ

Näkökulma arkeologiaan - kenttätö

T

TÄSSÄ TAAPELISSA

3 PÄÄKIRJOITUS

Kymenlaakson museo 90 vuotta
Kirsi Niku

4 MERIVARTIOMUSEON KUVIA

AVOIMESTI NETISSÄ
Elina Pylsy-Komppa

7 TAITOKSIA KYMENLAAKSON

MUSEON HISTORIASSA
Vesa Alén

9 YLEISÖKAIVAUKSET HAMINAN

VIIDANKANKAALLA
Paula Kouki & Jani Paananen

15 LAAJAKULMA

– VÄLÄHDYKSIÄ
KYMENLAAKSON MUSEON
KUVA-ARKISTOSTA
Valokeilassa arkeologia
Marita Kykyri

24 TEOLLISUUDEN

JA ARKKITEHTUURIN
VUOROVAIKUTUSTA
KUUSANKOSKELLA
Rurik Wasastjerna

30 JUGEND KOTKASSA

Timo Lievonen

32 KOTKANSAAREN

TUNNUSMAJAKKA
Elvi Ikonen

35 ELVI IKONEN IN MEMORIAM

Kirsi Niku

36 LASIA KAIKILLE,

MONELTA KANTILTA
Vesa Alén

39 ”LEVÄHDÄ TÄÄLLÄ!”

– KYMENLAAKSON
MUSEON OPINTORETKI
VARSOVAAN
Maarit Laitala

44 KASVOJA KYMENLAAKSOSTA –

12 MUSEON YHTEINEN PONNISTUS
Marja Salmijärvi

48 OLYMPIAVOITTAJA

PENTTI HÄMÄLÄINEN
Mirkka Kallio

49 UUSIA TEKIJÖITÄ TALOON

Kirsi Toivonen & Lasse Lehtinen

53 SÄLEITÄ

58 T. AAPELI JAARITTELEE

59 NÄYTTELYT

Toriparkki 2005.
Sivu 20.

FAKTA

Taapelointi on vanha sahatavaran kuivaamiseen käytetty menetelmä. Siinä tuore, määrämittäiseksi sahattu puuaines ladotaan ristikkäin nelikulmaiseksi rakennelmaksi. Välirimat varmistavat ilman kiertämisen. Valmiin taapelin päälle rakennetaan vielä katos. Sahojen taapelit saattoivat olla parhaimmillaan useiden metrien korkuisia. Taapelointi tehtiin miestyövoimalla.

TAAPELIN TEKIJÄT:

Taapeli on kerran vuodessa ilmestyvä Kymenlaakson museon sähköinen tiedotuslehti.

Päätoimittaja: Marja Salmijärvi
Toimituskunta: Vesa Alén, Marita Kykyri
Ilmeen suunnittelu: Nitro ID
Taitto: Lasse Lehtinen
Julkaisija: Kymenlaakson museo
ISSN 2324-0393

PÄÄKIRJOITUS

KYMENLAAKSON MUSEO 90 VUOTTA

Kymenlaakson museo täyttää 90 vuotta 6.11.2017. Menneisiin vuosikymmeniin mahtuu monenlaisia vaiheita ja museon historiaa tarkastellaankin tämän julkaisun yhdessä artikkelissa. Museoiden toiminnan ytimeen kuuluu sujuva liikkuminen aikadimensiolla menneisyydestä nykyhetken kautta tulevaisuuteen. Museoiden kannattaa-kin käyttää tätä osaamistaan myös oman toimintansa tarkasteluun ja tulevaisuuden suunnitteluun. Kymenlaakson museon kohdalla merkkivuosi on hyvä hetki hahmottaa nykyistä toimintaa ja suunnitella tulevaa.

Tällä hetkellä Kymenlaakson museo on jälleen jonkinlaisessa toiminnan taitekohdassa. Edellinen muutos tapahtui noin kymmenen vuotta sitten, kun museon toimintaympäristö ja -edellytykset muuttuivat radikaalisti parempaan suuntaan museon muuttaessa nimenomaan museo-käyttöön rakennettuun uudisrakennukseen Merikeskus Vellamoon. Museon toiminnan perusta pysyi samana, mutta näyttelet edustivat uutta ajattelua ja teknologiaa, tarjonta monipuolistui sekä moninkertaisten näyttelytilojen määrän että yleisötyön osalta. Vaikuttavuuteen saatiin volyymia suunnitteleamalla myyntiä ja markkinointia yhteistyössä Vellamon toisen toimijan, Suomen merimuseon kanssa. Kävijämäärät olivat ja ovat yhä Suomen museoken-tän huipputasoa.

Nyt käynnissä olevan ja lähitulevaisuudessa tapahtuvan muutoksen keskellä on hyvä tarkastella Kymenlaakson museon toimintaa niin Kotkan kaupungin museona kuin alueellisena keskusmuseonakin eli Kymenlaakson maakuntamuseona. Maakuntamuseoiden asemassa ja rahoituksen valtionosuuksissa voi tulevan aluehallin-

tuudistuksen myötä tapahtua suuriakin muutoksia. Aluehallintouudistuksen suunnitelmien mukaan kulttuuriympäristön hoito ja alueelliseen identiteettiin liittyvät kysymykset tulisivat jatkossa aluehallinnon tehtäviksi. Nehän ovat tähän asti olleet maakuntamuseoiden toiminnan ydintä. Kymenlaakson museonkin yhtenä painopisteenä on kulttuuriympäristötyö, johon juuri nyt on suunnitelluusia, asukkaita osallistavia menetelmiä. Voi olla, että muutos on käytännössä oletettua pienempi ja tapahtuu vain hallinnossa. Oma arvaukseni kulttuuriympäristön hoidon tulevaisuuden suhteen on, että maakuntahallinto tulee ostamaan nämä tehtävät maakuntamuseoilta.

Kymenlaakson museon rooli Kotkan kaupungin museona tulee vahvistumaan maakuntahallinnon uudistuksen myötä. Uudistuksessa museotoiminta tulee jäämään kaupunkien hoidettavaksi ja sen osuus kaupunkien jäljelle jäävissä tehtävissä saa aiempaa suuremman painoarvon. Vellamon kontekstissa Kymenlaakson museo on yhä tietoisemmin profiloitumassa paikallisena toimijana ja kaupunkilaisten omana museona, joka tarjoaa alustan yhteiskunnalliselle keskustelulle ja asukkaiden kanssa yhdessä suunnitelluille palveluille. Kymenlaakson museon strategiatyön tuloksena syntynyt ”Museon kulkureitit Kotkan kulttuurin tiekartalla” kiteytyykin jaettuun omistajuuteen ja yhdessä tekemiseen sekä kotiseutuyllpeuden herättämiseen ja omien juuriensa tiedostamiseen. Jatkossakin Kymenlaakson museo suuntaa luottavaisena tulevaisuuteen yhdessä moniäänisen yhteisönsä kanssa.

Kirsi Niku

Museotoimenjohtaja

”Kymenlaakson museo suuntaa luottavaisena tulevaisuuteen yhdessä moniäänisen yhteisönsä kanssa.”

Valassaarten merivartioaseman
päärakennus ja tutkatorni.

Kuva: Kuvaaja tuntematon,
Merivartiomuseo.

**Elina
Pylysy-Komppa**

FM Elina Pylysy-Komppa työskenteli Merivartiomuseon projektitutkijana. Nykyisin hän on Kymenlaakson museon arkistoista vastaava tutkija. Hänellä on usean vuoden kokemus museoiden kuva- ja asiakirjakokoelmien parissa tehtävästä työstä.

MERIVARTIO- MUSEON KUVIA AVOIMESTI NETISSÄ

Merikeskus Vellamon venehallin helmenä kohoaa Vartiomoottorivene 11, jonka ympärillä on Rajavartiolaitoksen merellisten toimintojen historiaa ja nykypäivää esittelevä Merivartiomuseon perusnäyttely. Merivartiomuseo perustettiin Kotkan kaupungin ja Rajavartiolaitoksen yhteisenä hankkeena vuonna 1999 ja se toimii osana Kymenlaakson museota. Toiminta perustuu edelleen Kymenlaakson museon ja Rajavartiolaitoksen tiiviille yhteistyölle.

Toukokuussa 2016 alkoi Merivartiomuseo nettiin! -projekti, jossa avataan Merivartiomuseon digitoitua kuvakokoelmaa Internetin kautta vapaaseen käyttöön avoimen datan periaatteilla. Avoimella datalla tarkoitetaan digitaalisessa muodossa olevia sisältöjä, joita kuka tahansa voi käyttää vapaasti ja maksutta. Sisältöä voi myös vapaasti muokata ja jakaa. Merivartiomuseon suurella resoluutiolla digitoidut kuvat on lisensoitu CC BY -lisenssillä eli niitä voi kopioida, välittää, levittää ja esittää, kunhan mainitsee Merivartiomuseon kuvan lähteenä. ➤

Projektin aikana digitoituja kuvia on avattu teemallisina kokonaisuuksina, jotka nostavat esiin merivartiostojen yksittäisiä ilmiöitä. Juhannuksen alla avautui Flickr-sivustolle ensimmäinen Merivartijoiden kesä -niminen kuva-albumi, johon on poimittu kesäisiä kuvia kuvakokoelmasta. Seuraavaksi avattiin Merivartiomuseon museoaluksiin liittyvät albumit, joista löytyy kuvia aina Vartiomoottorivene 11:stä kokoelman uusimpaan tulokkaaseen, apuvene AV 5104:ään. Näissä albumeissa julkaistiin kuvien lisäksi myös alusten piirustukset ja aluskortit. Kun syksyn 2016 suurempia kuvakokonaisuuksia vielä työstettiin, avautui Flickr-sivustolle pieni, mutta sitäkin suosittu esittely rajakoirista. Se sisältää koirista otettujen kuvien lisäksi myös esinekuvia.

Lokakuussa 2016 projektissa avattiin noin sata merivartioasemiin liittyvää kuvaa, jotka tallennettiin Rajavartiolaitoksen nykyisen hallintojaon mukaan Länsi-Suomen ja Suomenlahden merivartiostojen omiin kuva-albumeihin. Lisäksi hyödynnettiin Flickr-sivuston karttasovellusta, jossa asemakuvat sijoitettiin kartalle. Karttanäkymä havainnollistaa hyvin sitä, miten merivartioasemat täplittävät Suomen rannikkoa. Osa asemakuvista oli ennen avaamista esillä Suomenlahden merivartioston tapahtumapäivässä, jossa merivartioston evp- ja nykyinen henkilöstö täydensi kuviin liittyviä tietoja. ►►

Merivartijat tarkkailevat m/s Coolaroon hylkyä 1960-luvun alussa.

Kuva: Kuvaaja tuntematon, Merivartiomuseo.

Syksyn hämärtyessä myös kuva-avauksien teemoissa mentiin kohti vakavampia aiheita. Ensin avattiin albumi ”Salakuljetusta ja pirtuvirtojen pyörteitä”, joka vie kielto-lain aikaan. Salakuljetuksen torjuminenhan johti Merivartiolaitoksen perustamiseen vuonna 1930. Toisen kerran salakuljetus nostettiin merivartijoiden ydintehtäviin toisen maailmansodan jälkeen, kun tiukka säännöstely lisäsi alkoholin ja kulutustavaroiden salakuljettamista.

Marraskuun kuvakokonaisuus ”Merihädässä” kertoo merellä sattuneista onnettomuuksista. Merihätään joutuneiden avustaminen on kuulunut merivartijoiden keskeisiin

tehtäviin jo Merivartiolaitoksen perustamisesta lähtien. Lyhyessä ajassa katselukerroiltaan yhdeksi suosituimmaksi nousseessa albumissa on kuvia muun muassa myrskyvästä merestä, karilleajoista ja hinaustehtävistä.

Työ kokoelmien avaamisen parissa jatkuu ja vuoden 2017 kuva-avausten teemoina nähdään muun muassa vartiolaivat, veneilyturvallisuus ja sota-aika. Flickr-sivustolle avatut kuvat tuovat suurelle yleisölle hyvän mahdollisuuden tutustua museon kokoelmaan omalta kotisohvalta käsin ja lisäävät tietoa merivartioiden historiasta ja merivartiointiin liittyvien ilmiöiden monipuolisuudesta. **T**

▲ Takavarikoitua pirtua lastataan lava-auton kyytiin 1930-luvulla.

◀ Partiomajaa maalataan Ulkokallassa syyskuun 2000 alussa.

Kuvat: Kuvaajat tuntemattomia, Merivartiomuseo.

Tutustu Merivartiomuseon kuviin
Flickr-kuvapalvelussa.

flickr

TAITOKSIA KYMENLAAKSON MUSEON HISTORIASSA

Suomen tasavalta oli energinen kymmenvuotias ja Kotka ripeästi kasvava teollisuus- ja satamakaupunki, kun Kymenlaakson museo perustettiin Kotkaan. Museon vaiheissa on ollut joitakin selkeitä taitekohtia, joiden ympärille kiedon seuraavassa museon 90-vuotisen historian.

1927

Kymenlaakson museoseura perustettiin 6.11.1927. Museon tavoitteena oli alusta alkaen tallentaa ja esitellä koko Kymenlaakson ”muinaisuutta, kulttuurihistoriaa, kansatiedettä, taideteollisuutta, käsitöitä ja teollisuutta”, se ei siis keskittynyt ainoastaan Kotkan kaupungin menneisyyteen. Pääosa kokoelmista karttui maakunnan eteläisestä osasta eli Kotkasta, Kymistä, Pyhtäältä ja Vehkalahdelta. Sen sijaan Haminasta ei tullut juurikaan esineitä kokoelmiin, sillä kaupunki oli saanut oman museonsa jo vuonna 1903.

Keskeisiä kiinnostuksen kohteita alkuvuosikymmeninä olivat Ruotsinsalmen meritaisteluiden hylt ja Langinkosken keisarillisen kalastusmajan muuttaminen museonähtävyydeksi. Jälkimmäisessä tavoitteessaan museoseura onnistuikin ja kalastusmaja avattiin yleisölle vuonna 1933. Majasta Suomen itsenäistymisen jälkeen pois kuljetettua irtaimistoa jouduttiin haalimaan takaisin valtionhallinnon tiloista ja avuksi värvättiin välillä ministerien rouviakin. Apuun tuli vuorineuvos ja museoseuran jäsen Anders Kramer, joka antoi museoseuralle Karhulan lasitehtaan hienointa tuotantoa edustavia kristallilasiesineitä käytettäväksi vaihtotavarana huonekaluja palautet-

taessa. Hän oli toiminut myös välittäjänä ja rahoittajana, kun kalastusmaja siirtyi seuran hallintaan.

1947

Toisen maailmansodan aikaan museon kokoelmat olivat evakuoituina maaseudulle ja Palotorninvuoren laella sijainnut museorakennus oli puolustusvoimien käytössä. Sodan päätyttyä museon toiminta ei oikein jaksanut lähteä käyntiin, ainakaan päätellen siitä nuhtelevasta arviosta, jonka muinaistieteellisen johtokunnan Hulda Kontturi antoi 15.6.1947 seuran hallitukselle. Vuonna 1948 museo sai kuitenkin piristysruiskeen, kun laivaväylältä löydettiin 1700-luvun venäläisen fregatin hylky. Hylkyä on sittemmin tutkittu useasti ja sieltä nostetut esineet ovat päätyneet sekä Suomen kansallismuseon että Kymenlaakson museon kokoelmiin. »

Koti Kotkassa -perusnäyttely 1990-luvulta.

Kuva: Tiina Leinonen, Kymenlaakson museo.

Vesa Alén

FM Vesa Alén on Kymenlaakson museon kokoelmista vastaava intendentti.

1967

Kymenlaakson museo siirtyi pääosin Kotkan kaupungin ylläpidettäväksi vuonna 1967. Kaupungin organisaatiossa museosta vastasi museolautakunta ja lautakunnan jäsenet osallistuivat vielä 1970-luvullakin kouriintuntuvasi museon toimintaan, esimerkiksi tekemällä huoltotöitä Varissaaren hylynosia sisältävissä vajoissa. Kaupungin hallintaan siirtyessään museo luopui pitkäaikaisesta museorakennuksestaan, Palotorninvuoren huvilasta, minkä jälkeen museolla ei vuosiin ollut omaa näyttelytilaa. Kymenlaakson museoseura puolestaan muutti nimensä Langinkoskiseura ry:ksi ja keskittyi siitä lähtien Langinkosken keisarillisen kalastusmajan ylläpitoon.

1971

Museo sai ensimmäisen kokopäiväisen museoammatillisen työntekijänsä vasta, kun Marja-Liisa Ripatti aloitti amanuenssin virassa. Vuosikymmenien mittaan museon esinekokoelmat olivat karttuneet, esineiden luettelointi oli retuperällä ja museolta puuttui tyystin näyttelytila, joten työmaa oli mittava. Sanomalehdistä voikin lukea, kuinka uusi amanuenssi koetti useampaan kertaan saada huomiota tila- ja työmääräongelmiin.

1981

Kymenlaakson museo nimitettiin maakuntamuseoksi, jolloin tehtäväkenttään tuli mukaan muun muassa pienten ja pääosin harrastajavoimin hoidettujen paikallismuseoiden neuvonta. Tilaongelmiin oli saatu ratkaisu jo edellisen vuosikymmenen puolella, kun Kotkan kauppaoppilaitokselle aikanaan valmistunut rakennus luovutettiin museon käyttöön.

▲ Uusia kokoelmatiloja saneerataan vesilaitoksen entiseen allashalliin keväällä 2009.

▲ Merivartiomuseon yleisötapahtuma Raketilla museoon toukokuussa 2012. Meneillään on meripelastusnäytös.

▼ Merikeskus Vellamon venehallia rakennetaan.

Kuvat: Tiina Leinonen, Kymenlaakson museo.

Uudet perusnäyttelyt päästiin kuitenkin avaamaan vasta 29.4.1981. Museo sai vuosikymmenen mittaan lisää työntekijöitä, muttei riittävästi, sillä myös toiminta laajeni nopeasti. Näyttelyt vaihtuivat vinhaa tahtia ja kunnianhimoiset Itämeri-seminaarit veivät aikaa. Kokoelmienkin kartunta oli nopeaa, minkä vuoksi 1970-luvulla luotujen hyvien käytänteiden noudattaminen hankaloitui.

2000

Esinekokoelmien säilytysongelmat saivat osittaisen ratkaisun, kun kaupungin käytöstä pois jääneeseen Langinkosken vesilaitosrakennukseen ryhdyttiin saneeraamaan kokoelmatiloja vuonna 2000. Saneerauksen toista vaihetta kuitenkin lykättiin yhä uudelleen niin, että tilat valmistuivat vasta vuonna 2009.

2008

Kymenlaakson museon toiminta sai aivan uudet puitteet, kun Merikeskus Vellamo valmistui. Samassa yhteydessä avattiin Vellamossa myös maakuntamuseon osana toimiva Merivartiomuseo, jonka kokoelmien kartutus oli alkanut vuonna 1999. Vellamoon sijoittuivat Kymenlaakson museon näyttelyt tukitiloineen, arkistot, käsikirjasto ja pääosa henkilökunnan työtiloista. Kun samaan aikaan valmistui esinekokoelmille tarkoitettujen tilojen saneeraus, museossa oli 2000-luvun alussa tilanne fyysisten olosuhteiden osalta yksi maan parhaista. **T**

“Museossa oli 2000-luvun alussa tilanne fyysisten olosuhteiden osalta yksi maan parhaista.”

Paula Kouki

Paula Kouki on syntynyt Kotkasta. Hän on opiskellut arkeologiaa Helsingin yliopistossa ja valmistui filosofian maisteriksi 1999 sekä tohtoriksi 2012. Kouki on osallistunut useisiin tutkimushankkeisiin Suomessa ja ulkomailla. Tällä hetkellä hän on vapaa tutkija ja asuu perheineen Haminassa.

Jani Paananen

Jani Paananen on metallin-ilmalainharrastaja ja hän osallistui vapaaehtoisena Viidankankaan kaivauksille. Erityisesti hän on kiinnostunut Kymin seudun muinaisuudesta.

YLEISÖKAIVAUKSET HAMINAN VIIDANKANKAALLA

KAIVAUKSET KIVIKAUDEN ASUINPAIKALLA

Paula Kouki

Haminan kaupungin museot järjesti yhteistyössä arkeologi Paula Koukin kanssa yleisökaivaukset Haminan Metsäkylässä 17.–22.8.2016. Viikon kestäneissä kaivauksissa tutkittiin kivilaudelta varhaiseen metallikauteen ulottuvaa Viidankangas 1 -asuinpaikkaa yhteensä 15 neliömetrin alalta. Kaivausten tavoitteena oli muun muassa tarkentaa tietoja asuinpaikan ajoituksesta ja asukkaiden alkuperästä sekä yhteyksistä muualle Suomenlahden ympäristöön.

Kaivaukset tavoittivat yleisön hyvin: paikalla oli päivittäin kymmenkunta vapaaehtoiskaivajaa. Kaikkiaan kenttätöihin osallistui yhteensä kolmatta kymmentä innokasta vapaaehtoista, joista muutamat tulivat töihin joka päivä. Lisäksi Viidankankaalla kävi lähiseudun asukkaita tutustumassa kohteeseen. Myös Kymen Sanomat ja YLE huomioivat kaivaukset.

Kaivausten rahoituksesta suurimman osan kattoi Suomen Kulttuurirahaston Kymenlaakson rahaston myöntämä apuraha, jolla palkattiin kaivaukselle kolme arkeologia / arkeologian opiskelijaa, jotka ohjasivat vapaaehtoistyöntekijöitä sekä huolehtivat dokumentoinnista ja löytöjen talteenotosta. Lisäksi Haminan kaupungin museot rahoitti kaivauksia. Osallistumisesta perittiin vapaaehtoisilta viiden euron päivämaksu, joka omalta pieneltä osaltaan sekin auttoi kaivausten kustannusten kattamisessa. ►►

“Kenttätöihin osallistui yhteensä kolmatta kymmentä innokasta vapaaehtoista.”

Tyypillistä kampakeramiikkaa Viidankankaan kaivauksilta.

Viidankankaan kaivaukset käynnissä.

Kuvat: Paula Kouki, yksityiskokoelma.

VIIDANKANKAAN ASUINPAIKKA

Viidankankaan asuinpaikan löysi kymmenkunta vuotta sitten paikallinen arkeologian harrastaja Seppo Kallio, ja Museoviraston muinaisjäännösrekisteriin kohde päätyi Haminan kunnan teettämän muinaisjäännösten kartoituksen yhteydessä vuonna 2016. Kohde oli tällöin jo osittain tuhoutunut hiekanotossa. Viidankankaalla on kuitenkin säilynyt ainakin kuusi asumuspainannetta eli majan pohjaa, ja lisäksi maan pinnalta on löydetävissä kvartsin kappaleita ja saviastioiden palasia. Asuinpaikka on ollut käytössä erittäin pitkään: arkeologisten löytöjen perusteella asutus Viidankankaalla alkoi jo varhaiskampakeraamisella kaudella noin 6000 vuotta sitten ja jatkui pronssikauteen / varhaiseen metallikauteen (alkaen 3500 vuotta sitten). Asutuksen tarkka päättymisajankohta ei kuitenkaan ole vielä selvillä.

Tunnetut kivikauden asuinpaikat sijaitsivat tavallisesti lähellä vesistöjä, hiekkaisilla rannoilla, eikä Viidankangas ole tässä poikkeus. Siihen aikaan, kun paikalla asuttiin, Suomenlahden vedet olivat 25–15 m nykyistä korkeammalla, ja Viidankangas on sijainnut sokkeloisen merenlahden rannalla, länteen päin suuntautuvan, kapean kannaksen mantereesta erottaman niemen kärjessä. Lännen, pohjoisen ja idän suunnalta asuinpaikka on korkeiden kalliokumpareiden suojaama.

Nykykäsityksen mukaan asumuspainanteet ovat syntyneet, kun hirsiseinäiset, osittain maahan kaivetut majat on joko purettu tai ne ovat lahonneet tai palaneet. Arkeologisissa tutkimuksissa on löydetty todisteita hirsisalvosrakenteista, mutta myös muunlaisia seinärakenteita on voitu käyttää. Majan katto oli luultavasti tehty turpeesta tai tuohesta, lattia halkaistuista puun rungoista. Uunia ei tunnettu, vaan lämmitys ja talvisaikaan luultavasti myös ruoanlaitto hoidettiin avotulella. Savu lieenee poistunut katon harjan lähellä olevista aukoista. Ennallistuksia kivikauden taloista on rakennettu muun muassa Yli-Iin Kierikkikeskukseen ja Saarijärven kivikauden kylään. Asumuspainanteet saat-

Kaivettu hiekka seulottiin kaikkien löytöjen talteen saamiseksi.

Kuva: Paula Kouki, yksityiskokoelma.

tavat olla yksittäisiä tai muutaman painanteen ryhmissä, mutta varsinkin myöhemmältä kivikaudelta tunnetaan myös useiden kymmenien painanteiden rykelmiä ja monien painanteiden muodostamia ”rivitaloja”, jotka kertovat jo varsin kylämaisestä ja pysyvistä asutuksesta.

Viidankankaan kaivauksissa ei kajottu ehjinä säilyneisiin asumuspainanteisiin, vaan kaivausalue avattiin lähelle hiekkakuopan reunaa, alueelle, josta turve oli jo hiekanottoa varten kuorittu pois ennen alueen rauhoittamista muinaisjäännöksenä. Maan pinnalla oli näkyvissä paljon kvartsin kappaleita, mikä antoi aihetta odottaa, että löytöjä olisi myös syvemmällä maan sisässä. Valittu alue vastasi odotuksia: erilaisia löytöjä saatiin talteen yhteensä 638.

MISTÄ LÖYDÖT KERTOavat?

Viidankankaalta tehty arkeologiset löydöt kertovat paikalla asuneiden ihmisten arkisesta elämästä. Kvartsi-iskokset

ovat syntyneet valmistettaessa erilaisia pieniä työkaluja, kuten kaapimia nahkojen käsittelyyn, ja esimerkiksi nuolenkärkiä. Viidankankaan kvartsiaineistossa oli paljon vuorikristallia eli suuresta kvartsikiteestä isettyä materiaalia. Nämä kiteet voivat olla peräisin Luoperinvuoren kvartsiluolasta, josta kivikauden ihmiset olivat hankkineet raaka-ainetta. Luoperinvuori sijaitsee linnuntietä vain neljän kilometrin päässä Viidankankaasta, nykyisen Summajoen vartta alajuoksulle päin. Myös hiottujen kiviesineiden valmistuksesta löytyi merkkejä: pieniä kappaleita paikallista maa-sälpäporfyyria sekä vihreäliusketta, joka voi olla peräisin Äänisen alueelta saakka. Näitä kivilajeja käytettiin isompien työkalujen, kuten kirveiden ja talttojen, valmistukseen. ►►

Kivikautisten
rakennusten
ennallistuksia
Yli-lin Kierikki-
keskuksessa.

Kvartsi-
iskoksia.
Kuvat: Paula
Kouki, yksi-
tyiskokoelma.

Kivikaudella ihmiset ovat eläneet pääasiassa pyynnillä, kalastuksella ja keräilyllä. Joet ja järvet ovat muodostaneet paitsi ravinnonlähteen, myös tärkeitä kulkureittejä. Merelläkin on osattu liikkua. Saaristossa on käyty esimerkiksi pyytämässä hylkeitä. Viidankankaan luuaineisto on palanut eläinluuta, joka on peräisin ruoanvalmistuksesta syntyneestä jätteestä. Suurin osa luista on nisäkkäistä, mutta joukossa on myös suurten kalojen luita.

Luiden lisäksi ruoanlaitosta kertovat saviastioiden kappaleet. Useimmat saviastiat ovat koristelunsa perusteella olleet tyypillistä kampakeramiikkaa, jota valmistettiin ja käytettiin noin 5300–4800 vuotta sitten, mutta löytöjen joukossa on myös muutamia palasia, jotka voivat olla peräisin myöhemmän kivikauden tai varhaismetallikauden astioista. Arkeologi, FT Teemu Mökkösen mukaan Kymenlaakson rannikon kampakeraamisen kauden astioissa on piirteitä, jotka kertovat väestön yhteyksistä Suomenlahden eteläpuolelle, nykyisen Viron alueelle. Viidankankaan asukkaat eivät suinkaan eläneet eristyksissä muusta maailmasta. Niin sanottu kampakeraaminen kulttuuripiiri ulottui nykyisen Suomen alueelta pitkälle Siperiaan sekä Baltiaan.

KATSE TULEVAISUUTEEN

Viidankankaan tutkimukset jatkuvat vuonna 2017 erilaisen aineiston analyysien merkeissä. Keramiikkaa tullaan tutkimaan tarkemmin ja vertailemaan Metsäkylässä aiemmin tutkitun Klemolan seisakkeen löytöihin. Kvartsimateriaalia on tarkoitus verrata Luoperinvuoren luolan kiteisiin. Löydetty luuaineisto puolestaan annetaan tarkemmin tutkittavaksi osteologian

asiantuntijalle, jolloin saadaan tietoa siitä, mitä eläinlajeja Viidankankaan asukkaat ovat metsästäneet. Toiveissa on myös ajoittaa palaneita luita luonnontieteellisin menetelmin.

Syksyllä 2017 Haminan kaupunginmuseumissa avautuu Viidankankaan kaivausten tuloksia ja Haminan alueen esihistoriaa esittelevä näyttely, jonka tekemiseen osallistuvat myös kaivauksella mukana olleet vapaaehtoiset.

Näyttelyn yhteydessä on suunnitelmassa järjestää yleisöluentoja ja koululaistyöpajoja. Osa näyttelystä on tarkoitus jättää pysyväksi osaksi Haminan kaupunginmuseon perusnäyttelyä. Avoimia kysymyksiä on vielä paljon, ja Viidankankaan asuinpaikka tarjoaa yhä paljon mahdollisuuksia tutkimukselle. Jatkoa yleisökaivauksille saadaan toivottavasti kesällä 2018. ►

“Erilaisia löytöjä saatiin talteen yhteensä 638.”

Palaneita eläinten luita.

Kuva: Paula Kouki, yksityiskokoelma.

VIIDANKANKAAN YLEISÖKAIVAUKSILLA

Jani Paananen

Kiinnostuin historiasta noin kolme vuotta sitten, kun tustuin metallinilmaisinharrastajiin kyläni pelloilla. Aluksi oli hienoa, kun pelloista löytyi ihan mitä tahansa vanhaa tavaraa metallinilmaisimella.

Hyvin pian aloinkin tutkimaan Kansallisarkiston digitalisoituja aineistoja, esimerkiksi vanhoja karttoja, ja päättämään niistä, mistä kannattaisi etsiä vanhaa esineistöä. Samoin LiDAR-ilmalaserkeilausaineistot sekä maaperäkartat ovat olleet tutkimisen kohteina. Kymin alueen paikallishistoriatkin on tullut luettua. Etsintöjen yhteydessä on löytynyt jokunen entuudestaan tuntematon kivikauden kohde, mitkä on nyt merkitty Museoviraston ylläpitämään muinaisjäännösrekisteriin. Kuulun nykyään Kymen Rautakauden Etsijöihin (KRE), jonka tavoite on, kuten nimikin sanoo, löytää varmistettua rautakauden asutusta Kymenlaakson alueelta. Oli hieno yllätys kun niinkin lähellä kuin Haminassa järjestettiin yleisökaivaukset entuudestaan tunnetulla muinaisjäännöksellä. Minun ei tarvinnut kahdesti miettiä, mihin osan lomapäivistäni tulisin käyttämään.

Otin yhteyttä Paula Koukiin jo ennen kaivauksia ja kyselin, voisimmeko KRE:n porukalla olla avuksi kaivauksilla, etenkin kun varhaismetallikauden löytöjä voisi löytyä alueelta. Tämä onnistuikin ja päivä ennen yleisökaivauksia KRE meni paikalle neljän piipparin voimin. Muutama signaali alueelta saatiinkin, yksi oli tulevan kaivannon kohdalla. Signaalin aiheuttajaksi paljastui energiajuomatölkki. Kaivausaluetta siirrettiin hieman sivummalle, koska tölkin kohdalta maakerrokset olivat sekoittuneet ja tarkoitus oli kaivaa mahdollisimman koskemattomassa paikassa. Alempana maastossa olevista asuinpainanteista ilmeni myös hyviä metallisignaaleja, mutta painanteet jätettiin kaivamatta. Kenties myöhemmissä kaivauksissa signaalien alkuperä selviää. ►►

“Minun ei tarvinnut kahdesti miettiä, mihin osan lomapäivistäni tulisin käyttämään.”

Tasokaivaukset käynnissä.

Kuva: Jani Paananen, yksityiskokokuva.

Toisena päivänä alkoivat varsinaiset yleisökaivaukset. Vapaaehtoisia tulikin paikalle mukavasti sään ollessa mahtava. Aluksi Paula Kouki piti meille yleisen esittelytilaisuuden, jossa tutustuttiin alueen asuinpainanteisiin, ja meille kerrottiin hyvin tarkkaan kaivausten etenemisestä. Arvelin ennakkoon, että kaivaukset tulisivat etenemään hitaasti, mutta vasta tuolloin minulle selvisi oikeasti, miten paljon kaivauksilla onkaan tekemistä ennen kuin varsinainen kaivaminen pääsee alkuun.

Aluksi merkittiin maastoon alue, jolla kaivaukset suoritetaan. Alue jaettiin neliömetrin palasiin ja jokainen neliöiden nurkkapiste mitattiin erikseen. Pintaturve poistettiin, minkä jälkeen päästiin vasta varsinaiseen kaivauskerrokseen.

Hitauden lisäksi minut yllätti se, miten tarkkaan kaikkien löytöjen sijainti mitattiin ja miten kaikki löydöt pussitettiin niihin liittyvien tietojen kanssa. Aina kun lastan kanssa hitaasti kaivaessa osui mahdolliseen kvartsiin-, keramiikan-, tms. palaseen, varmistettiin onko se muinaisesine. Jos näin oli, merkittiin paikka lipulla, esine jätettiin paikalleen ja odotettiin, että kohde mitattiin ja pussitettiin. Jos kämmenen kokoiselta alueelta löytyi useampi löytö, laitettiin ne samaan pussiin.

Yleisökaivausten antia minulle oli se, että näki, millaista työtä kaivaukset oikeasti ovat: hidasta ja tarkkaa puurtamista, ei todellakaan mitään Indiana Jones -tapaista seikkailua. Toinen asia, mistä on itselleni paljonkin hyötyä, on se, että kaivauksilla pääsin näkemään, minkälaista kivikauden keramiikka on. Nyt saattaa tunnistaa keramiikan hiekkakuopilla ja hakkuuaukioilla liikkeessa.

Lisäksi todella hyödyllistä oli uusien kontaktien saaminen kaivausten yhteydessä. Näiden kontaktien ansiosta yksi metallinilmaisimella Kotkasta löytämäni esineen katkelma, jonka Museovirasto palautti historiallisen ajan peltojätteenä, on nyt tunnistettu todennäköisesti

1400-luvun astian koristeeksi ja tulee Kymenlaakson museoon kaikkien nähtäville. Seuraava tavoite harrastuksessani onkin uusien pronssi- ja rautakautisten kohteiden löytäminen Kymenlaaksoista. Siinä onkin haastetta kerrakseen verrattuna kivikauden kohteiden löytämiseen. **T**

📷 Keramiikkaa kaivausalueen leikkauksesta.

⬆️ Kaivaukset ja mittaukset käynnissä.

Kuvat: Jani Paananen, yksityiskokielma.

LAAJAKULMA - VÄLÄHDYKSIÄ KYMENLAAKSON MUSEON KUVA-ARKISTOSTA

VALOKEILASSA ARKEOLOGIA

Kymenlaakson museo on tutkinut ja dokumentoinut Kymenlaakson arkeologista menneisyyttä jo lähes neljän vuosikymmenen ajan. Maakunnassa on suoritettu vuosien varrella lukematon määrä maasto- ja kohdekäyntejä, muinaisjäännösten ja löytöpaikkojen tarkastuksia, inventointeja, kaivauksia sekä erilaisia tutkimushankkeita, joiden myötä kuva Kymenlaakson menneisyydestä ja historiasta on tarkentunut ja monipuolistunut. Tämä arkeologinen työ jatkuu yhä edelleen.

Museon arkeologinen toiminta käynnistyi varsinaisesti 1980-luvun alussa, kun museon henkilökuntaa täydentämään palkattiin uusi museotoimen amanuenssi, jonka vastuualuetta tuli olemaan arkeologinen tutkimus. Mainittua virkaa hoiti ansiokkaasti kahden vuosikymmenen ajan FK Timo Miettinen, ja allekirjoittaneellekin täyttyy muutaman vuoden kuluttua samanpituisen työrupeama Kymenlaakson arkeologian parissa. Mielenkiintoa mutta myös haasteita on työssä kyllä riittänytkin!

Ensimmäiset Kymenlaakson museon kaivaustutkimukset suoritettiin 1980-luvulla kivikautisilla asuinpaikoilla. Seuraavalla vuosikymmenellä kaivaus- ja tutkimuskohteet kuitenkin jo monipuolistuivat käsittämään niin ajoitukseltaan kuin tyypeiltäänkin aiempaa moninaisempia muinais-

jäännöskohteita. Erityisprojektien ja tutkimuskaivausten myötä saatiin uutta tietoa muun muassa Kymenlaakson rautakautisen asutuksen kehityksestä sekä kalliotaitteesta – mahtuipa 1990-luvun esihistoriallisten tutkimuskohteiden rinnalle myös muutama historialliseen aikaan ajoittuva kohde, muun muassa kummeli ja tuulimylly.

Inventointien ja kohdetarkastusten myötä on tunnettujen muinaisjäännöskohteiden lukumäärä maakunnassa kasvanut roimasti vuosikymmenten varrella. Kun Kymenlaakson Seutukavaliiton julkaiseman arkeologisen selvityksen mukaan Kymenlaaksosta tunnettiin vuonna 1976 yhteensä 264 kiinteää muinaisjäännöstä, oli niistä ainoastaan parisenkymmentä historialliseen aikaan ajoittuvia. Joulukuussa 2016, neljäkymmentä vuotta myöhemmin, on muinaisjäännöskohteiden kokonaismäärä maakunnassa kivunnut jopa kuinkin 2 000:een. Yksittäisiä muinaisjäännöksiä on vieläkin enemmän. Näistä kaikista on kaksi kolmasosaa erityyppisiä historiallisen ajan kohteita.

Kehitystä ja muutosta on tapahtunut myös dokumentointivälineistössä ja -menetelmissä samoin kuin työskentelytavoissakin. Kirjoituskoneella täytetyt esinelomakkeet, käsin kirjoitetut kaivauspäiväkirjat, vaaituskoneet, piirustuskehikot ja filmikamerat ovat korvautuneet tietokoneilla,

Marita Kykyri

FM Marita Kykyri toimii arkeologina Kymenlaakson museossa. Hän on erikoistunut historialliseen arkeologiaan.

robottitakymetreillä, prismoilla, GPS-laitteilla sekä digi-kameroilla. Arkeologinen kaivaus- ja suojelutyökään eivät enää ole pelkästään ammattiarkeologien yksinoikeus. Nyt kaivauksille ja muinaisjäännösten hoitotyöhön halutaan entistä enemmän osallistaa myös suurta yleisöä muun muassa yleisökaivausten ja muinaisjäännösten kummi- ja adoptointitoiminnan muodossa. Tämän lisäksi ohjattu yhteistyö arkeologiasta kiinnostuneiden harrastajaryhmien, kuten metallinilmaisinharrastajien, kanssa on osoittautunut hedelmälliseksi.

Siitä riippumatta, ketkä arkeologista tutkimus- ja suojelutyötä tekevät, ei toiminnan yhteydessä voi olla liikaa painottamatta laadullisesti ja määrällisesti riittävän dokumentoinnin merkitystä. Se on erityisen tärkeää arkeologiassa kaivaustoiminnassa, jossa itse kohde yleensä tuhoutuu tutkimustyön myötä. Niinpä lisä- tai täydennyskuvia ei enää kenttätöiden jälkeen ole kaivausalueen umpeen luonnin jälkeen mahdollista ottaa. Myös yksittäisten muinaisjäännöskohteiden sekä kulttuuriympäristön tilan seurannassa on valokuvauksella dokumentointimenetelmänä keskeinen rooli. Niinpä kamera kulkeekin aina arkeologin olkapäällä aikataulusta, kohteesta, maastosta, säästä tai vuodenajasta riippumatta.

Ohessa arkeologisia välähdyksiä menneiltä vuosilta. Mielenkiintoista katsottavaa vai mitä?

LÄHTEET

Huurre, Matti 1976. Kymenlaakson esihistorialliset kohteet II. Kymenlaakson Seutukaavaliitto. Sarja A:16. Karhula.

Miettinen, Timo 1998. Kymenlaakson esihistoriaa. Kymenlaakson museon julkaisuja no 26. Painokotka Oy.

Miettinen, Timo 2000. Kymenlaakson kalliomaalaukset. Kymenlaakson museon julkaisuja no 27. Painokotka Oy.

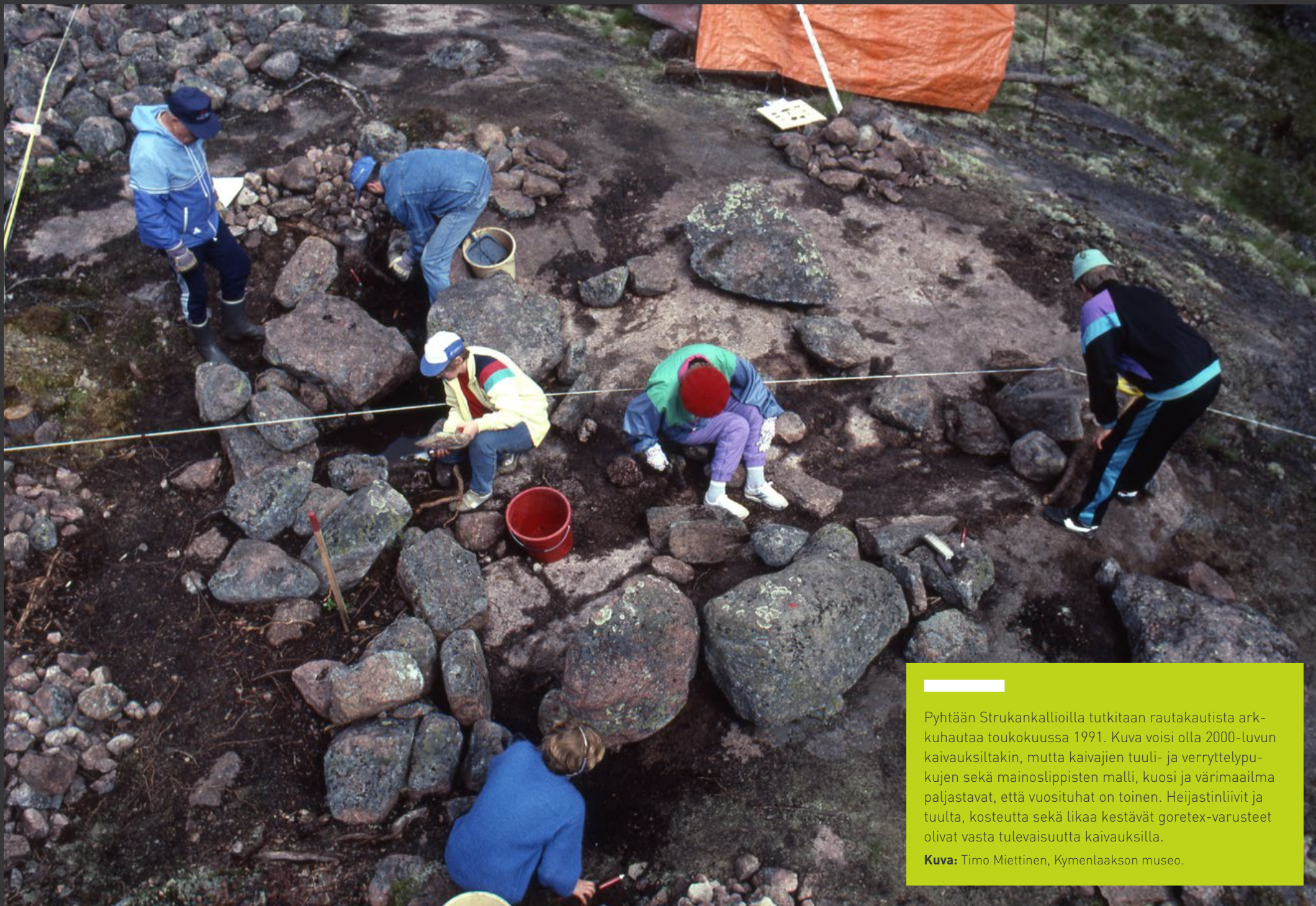
Muinaisjäännösrekisteri. Luettu 5.12.2016.

“Kamera kulkee aina arkeologin olkapäällä aikataulusta, kohteesta, maastosta, säästä tai vuodenajasta riippumatta.”

Tällaisilta ne aina näyttävät – kivikauden kaivauspaikat. Paljon ihmisiä ahtautuneina sorakuopan kupeeseen avatulle pienelle maatilakulle. Kuvassa pidetään kahvitaukoa kaivausalueen reunalla Kotkan Laajakosken Porkan kaivauksilla vuonna 1981. Taukotupia ei vielä tunnettu.

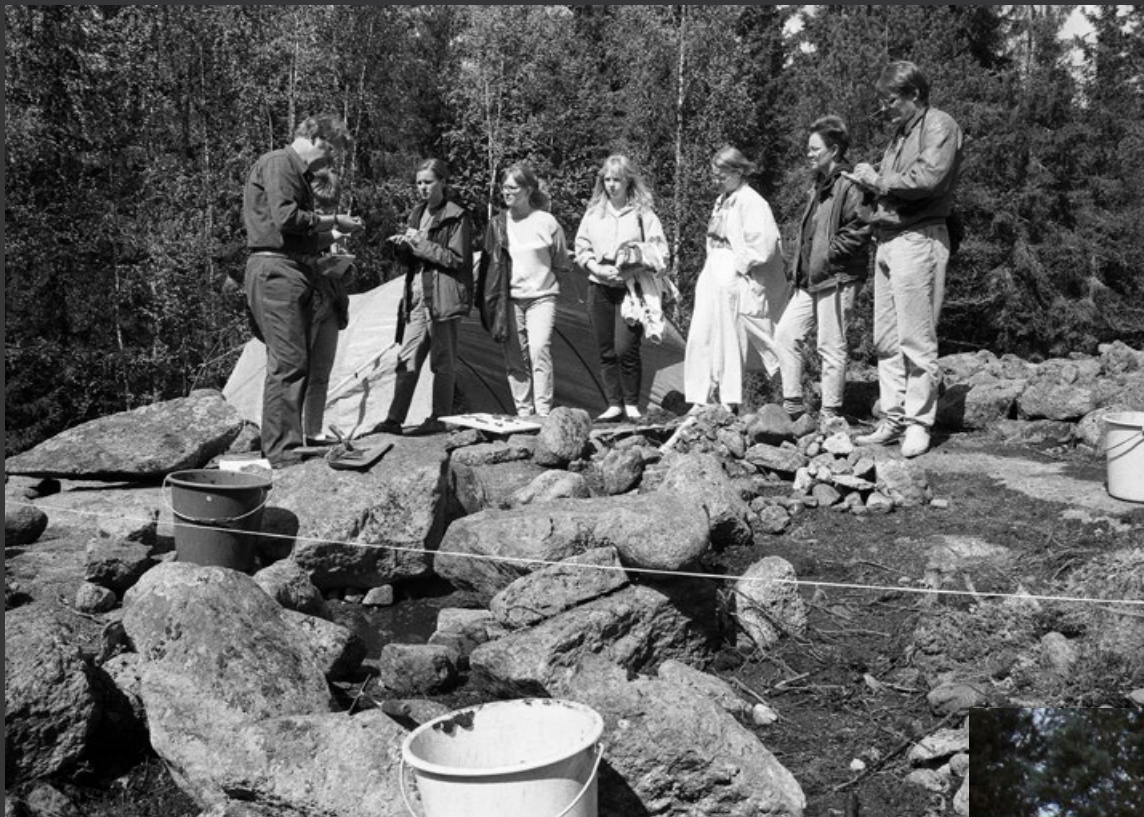
Kuva: Timo Miettinen, Kymenlaakson museo.

Pyhtään Strukankallioilla tutkitaan rautakautista arkuhautaa toukokuussa 1991. Kuva voisi olla 2000-luvun kaivauksiltakin, mutta kaivajien tuuli- ja verryttelypukujen sekä mainoslippisten malli, kuosi ja värimaailma paljastavat, että vuosituhat on toinen. Heijastinliivit ja tuulta, kosteutta sekä likaa kestävät goretex-varusteet olivat vasta tulevaisuutta kaivauksilla.

Kuva: Timo Miettinen, Kymenlaakson museo.

» Viiskettä Haminan Metsäkylän Klemolan seisakkeen kivikautisella asuinpaikalla kesällä 1994. Pelastuskaivauksen luonteiseen tutkimukseen osallistettiin läheisen Metsäkylän koulun oppilaita, joita saapuikin kaivauksille sankoin joukoin. Maan rapsuttamisen lisäksi koululaiset osallistuivat myös hiekkakerroksen seulomiseen, josta kertoo kuvassa näkyvä iso seula. Kivikautista keramiikkaa ja muita mielenkiintoisia löytöjä on laitettu esille kuvan alareunassa näkyvälle pöydälle.

Kuva: Timo Miettinen, Kymenlaakson museo.

« Kaivaustuloksista tulee aina tiedottaa myös suu-
relle yleisölle. Kuvassa lehdistötilaisuus Pyhtään
Strukankallioilla 30.5.1991. Kymenlaakson museon
henkilökunta on tullut samaan aikaan tutustumaan
kaivauksiin. Arkeologi Timo Miettinen esittelee
löytöjä vierailijoille.

Kuva: Tiina Leinonen, Kymenlaakson museo.

◀ Haminan Klemolan seisakkeen kaivauksilta esiin kaivettua kampakeramiikkaa valokuvattuna "in situ". Termi on latinaa ja sillä tarkoitetaan arkeologiassa jotain, joka on "alkuperäisellä paikallaan". Kuvan kampaleimoin ja kuopin koristellut astianpalaset ovat todennäköisesti täsmälleen samalla paikalla kuin mihin ne kuutisen tuhatta vuotta sitten joutuivat kivikautisella hiekkarannalla. Voimme vain arvailla, miksi astia särkyi ja sen palaset jäivät maaperään odottamaan tulevaa löytäjänsä.

▲ Vanhaa tekniikkaa vuodelta 1995. litin Hiiden- saaren lapinraunion pintakiveystä dokumentoidaan perinteisiä piirustuskehoita sekä ns. kenttä- pantografia apuna käyttäen. Pantografi on alun perin karttojen ja piirustusten jäljentämistä varten suunniteltu laite. Se soveltuu kuitenkin myös arkeologiseen dokumentointiin muun muassa pinnanmuodoiltaan tasaisten kiveysten piirtämiseen. litin varhaismetallikautisen lapinraunion kaivauksille laite oli saatu lainaan Turun yliopistosta.

Kuvat: Timo Miettinen, Kymenlaakson museo.

« Samoin kuin monia muitakin arkeologisia kohteita, myös kalliomaalauksia dokumentoidaan valokuvaamalla. Valokuvausta monin verroin hitaampaa ja vaativampaa on kuitenkin maalauksissa esiintyvien hahmojen ja kuvioiden käsin suoritettava jäljentäminen. Kuva on vuodelta 1997 ja siinä on meneillään kivikauden ihmisen tuhansia vuosia sitten Kouvolan Voikosken kallioon ikuistamien kuvioiden tallentaminen muoville. Kallioon on maalattu vene, 2–3 ihmisfiguuria sekä käärme. Löydätkö kuviot?

Kuva: Timo Miettinen, Kymenlaakson museo.

» Ruotsinsalmen merilinnoituksen (1790–1855) arkeologinen tutkimus käynnistyi vasta 2000-luvulla. Tähän päivään mennessä on Kotkansaarella suoritettu runsaat kaksikymmentä erityyppistä ja -kokoista kaivautusta, joista vuoden 2005 Kotkan Toriparkin kaivanto on ollut pinta-alaltaan suurin. Kauppatorin ja sen viereisen Valakallion puiston alueilla suoritettiin maankaivutöitä yhteensä 9 700 m²:n laajuudelta ja maa-ainesta alueelta poistettiin runsaat 56 000 m³:ä. Arkeologista henkilökuntaa rakennustyömaa työllisti viiden kuukauden ajan.

Kuva: Marita Kykyri, Kymenlaakson museo.

« Toriparkin kaivausten yhteydessä saatiin selvitettyä Ruotsinsalmen aikaisen varuskunnan harjoitus- ja paraatikentän sijainti. Arkeologista taloustavara- ja rakennusjätettä löytyi torialueen vanhoista kerroksista kymmeniä kiloja, mutta varuskuntaan ja sotimiseen liittyvät löydöt olivat lukumäärältään vähäisiä. Jotain aiheesta kertoo kuitenkin kaivauksilta löytynyt pieni savesta tehty ihmisfiguuri, joka esittää asetta olallaan pitävää sotilasta. Hänen asustukseensa kuuluu ruskea kolkkalakki, vihreä hännystakki sekä valkoiset housut. Jalkineista emme tiedä, sillä figuurin jalkaosa puuttuu.

▲ Kuinka monen nuoren haaveena on ollutkaan arkeologin ammatti! Useimmilla heistä tuntuu kuitenkin olevan työstä varsin romantisoitunut ja ruusunpunainen mielikuva. Totuus on toisenlainen. Kaikki kaivaukset eivät ole kivikauden hiekkarantojen leppoisan yhteisöllisiä kesäkaivauksia. Arkeologina on opittava tekemään työtä myös yksin ilman apuvoimia, suuressa kiireessä, nälkäisenä ja ilman taukotupaa. Kuvassa allekirjoittanut Kotkansaaren Koulukatu 25:n tontilla joulukuussa 2011 etsimässä Ruotsinsalmen kuivatuskanavaa. Kovasta pakkasesta ja erityisen paksusta routakerroksesta johtuen kaivinkone lakkoili, mutta arkeologilla ei ollut siihen mahdollisuutta. Dokumentoitua tuli vaikka palelikin. Niin, ja se kanava. Sitä ei löytynyt. Ei tältä tontilta.

Kuvat: Tiina Leinonen, Kymenlaakson museo.

Muinaisjäännösten ja niiden lähiympäristön hoito on osa yhteisen kulttuuriperintömme suojelua. Kymenlaaksossa hoitokohteet ovat olleet pääasiassa historiallisen ajan puolustusvarustuksia, ja tuorein niistä on Kotkan redutti Tiutinen. Vuoden 2016 syksyllä organisoivat Kotkan ympäristöseura kahdet talkoot, ja redutin alue raivattiin kasvillisuudesta viisikymmenpäisen vapaaehtoisjoukon voimin Museoviraston ohjeistuksella. Vielä elokuussa 2016 näytti redutti lähiympäristöineen jotakuinkin samalta kuin Kymenlaakson museon arkistosta löytyneessä, ”raunioromantiikkaa” parhaimmillaan edustavassa vuoden 1980 kuvassa. Syksyn 2016 raivauksen myötä saatiin redutin rakenteet kyllä hyvin esille, mutta valitettavasti myös entistä alttiimmiksi eroosion murskaaville voimille.

Kuvat: Mikko Bly ja Marita Kykyri, Kymenlaakson museo.

On paikkoja, jonne on palattava aina uudelleen ja uudelleen. Yksi sellainen on Kouvolan Verlankosken kivikautinen kalliomaalaus, joka on tunnettu taidokkaasti kallioon ikuistetuista hirvihahmoistaan sekä upeasta sijainnistaan. Kahden kohteesta otetun valokuvan välissä on neljä vuosikymmentä, mustavalkokuva on vuodelta 1986, mutta tuntuu siltä kuin mikään ei olisi muuttunut tuona aikana. Muutama puu on kuollut ja jokunen uusi on kasvanut tilalle. Suurin muutos on maalauksen vastakkaiselle rannalle rakennettu katsojatasanne vierailijoita varten. Joka ikinen kerta yhtä maagista. Hirvet vaeltavat kalliopinnalla jonossa verkaisesti kohti pohjoista, vesi tekee virtaan pieniä pyörteitä, ajantaju häviää, ei ole kiirettä minnekään. **T**

Kuvat: Timo Miettinen ja Marita Kykyri, Kymenlaakson museo.

TEOLLISUUDEN JA ARKKITEHTUURIN VUOROVAIKUTUSTA KUUSANKOSKELLA

ALKUTAHDIT

Kuusankoski on Kymenlaakson teollisen helminauhan pohjoinen pää. 1870-luvulla liikkeelle ryöpsähtänyt teollistamisaalto tuotti laakson eteläosaan höyrysahoja ja Pohjois-Kymenlaaksoon puuhiomoja. Viimemainittujen energianhankinta nojasi vesivoimaan ja niiden kuljetustarpeita palveli vuonna 1870 valmistunut Riihimäen–Pietarin rata. Hiomoista kolme sijoittui Iitin ja Valkealan kuntien maille ja niiden ympärille muodostettiin vuonna 1921 Kuusankosken kunta. Carl Robert Mannerheim, marskin isä, perusti Kuusankoski Osakeyhtiön vuonna 1872 Kymijoen Kuusaan saareen. Samaan aikaan vastarannalle, Ruotsulan kylän maille, syntyi Forssan tekstiilitehtailijana tunnetun Axel Wilhelm Wahrenin Kymen Osakeyhtiö. Vuonna 1897 näistä noin 10 kilometriä ylävirtaan, Voikkaan kosken varrelle, nousi Tampereen Kattohuopatehdas Osakeyhtiön pääosakkaan, Rudolf Elvingin perustama tehdas. Nämä kolme laitosta määräsivät pitkälti seudun tulevat kohtalot. ►►

Kuusankosken vanhojen teollisuusalueiden sijainti.

Kartta: Jouni Tukiainen, Kouvola kaupunki.

Rurik Wasastjerna

Rurik Wasastjerna on Kotkan Sunilassa asuva, eläkkeellä oleva arkkitehti. Hän on vuosina 2008–2015 kartoittanut Kouvola keskustaaajaman ja Kuusankosken rakennusperintöä Kouvola kaupungin laskuun. Aiheesta on ilmestynyt kaksi kirjaa: Muutakin kuin rautatieristeys – Kouvola keskustaaajaman kaavoitus- ja rakennusperintö 1870–2010 ja Kolme tehdasta, yksi kunta – Kuusankosken kaavoitus- ja rakennusperintö 1850–1959. Molemmat julkaisut ovat saaneet tunnustusta.

KASVUN LOGIIKKAA

Hiomot sijoitettiin koskien rannoille, virran suuntaisina. Voima tuli koskeen rakennettuun ränniin upotetuista turbiineista akselien, hihnojen ja vaihteiden kautta hiomakoneille. Pian hiomakoneiden jatkoksi ja rinnalle ilmestyivät paperikoneet ja selluloosakattilat. Vesivoiman lisäksi tarvittiin höyryä, jota varten rakennettiin omat kattilalaitoksensa. Näin tehtaat sekä kasvoivat pituutta joenrantaa seuraten, että työnsivät poikittaisia haaroja. Vuosikymmenten saatossa lisäyksistä ja muutoksista rakentui monimutkaisia ja kerroksellisia kudelmia.

Teollisuuslaitokset rakennettiin alun perin puusta. Toiminnan ja tulovirran vakiinnuttua tehtaita alettiin muuttaa kivirakenteisiksi paloturvallisuuden parantamiseksi. Tämä tehtiin alkuun muuraamalla uudet tiiliseinät vanhojen hirsiseinien tilalle, mikä toteutui kattavasti 1800-luvun loppuun mennessä. Seuraavaksi muutettiin pilareita ja palkistoja rautarakenteisiksi. Lopullinen ratkaisu oli yhtenäinen betonirakenne. Tämä kehitys ei koskaan toteutunut läpimenevästi, vaan tänäkin päivänä Kuusankosken teollisuusalueilla tapaa 1800-luvun puurakenteita. ►►

*“Kuusankoski on
Kymenlaakson
teollisen helminauhan
pohjoinen pää.”*

Voikkaan vesivoimalaitos seisoo vankkana graniittijalustallaan kosken kuohuissa.
Kuva: Rurik Wasastjerna, Kouvolan kaupunki, maankäytön suunnittelu.

TEKNIIKAN JA RAKENNUSTAITEEN YKSEYS

Yhtiöiden perustajat palkkasivat tehdaslaitoksia suunnittelemaan insinöörejä ja rakennusmestareita. Nämä olivat usein ulkomaalaisia, toisinaan laitteiston toimittajan asiantuntijoita, joista jotkut jäivät paikkakunnalle ja siirtyivät tehtaiden palvelukseen. Nämä puunjalostustekniikan ja rakentamisen taitajat hallitsivat myös ajan arkkitehtuuritrendit ja heidän tyylinäytteensä muodostavat teollisuusalueiden vanhimmat rakennuskerrostumat. Varhainen poikkeus tähän toimintatapaan oli Kuusankoski-yhtiön palaneen rakennuksen tilalle rakennuttama pahvikuivamo, jonka suunnitteli arkkitehti Herman Lindell vuonna 1886. Toinen poikkeus, jossa arkkitehtisuunnittelulla haettiin edustavuutta, oli Voikkaan tehtaiden porttirakennus. Tämän monumentaalisen linnan muuria muistuttavan sommitelman laati arkkitehtitoimisto Gesellius–Lindgren–Saarinen vuonna 1902.

YHTIÖT YHTYVÄT

Kävi pian ilmeiseksi, ettei kolmen erillisen yhtiön keskinäinen kilpailu pienellä alueella ollut kenenkään edun mukaista. Vuonna 1904 Kuusankosken, Kymin ja Voikkaan tehtaista muodostettu yhtiö peri nimensä Wahrenin yritykseltä: Kymmene Aktiebolag / Kymin Osakeyhtiö. Toimitusjohtajaksi tuli Rudolf Elving. Hänen

rohkeat uudistus- ja laajennushankkeensa kohtasivat vastoin käymisiä tulipalojen ja epäedullisten suhdanteiden muodossa. Vuonna 1908 yhtiö asetettiin velkojen holhouksen alaiseksi. Johtajakaksikoksi nimitettiin teollisuuspatruunat Gösta Björkenheim ja Gösta Serlachius. Näiden herrojen aikakauteen ajoittuu arkkitehtien järjestelmällisempi käyttö teollisuusrakennusten suunnittelutehtävissä.

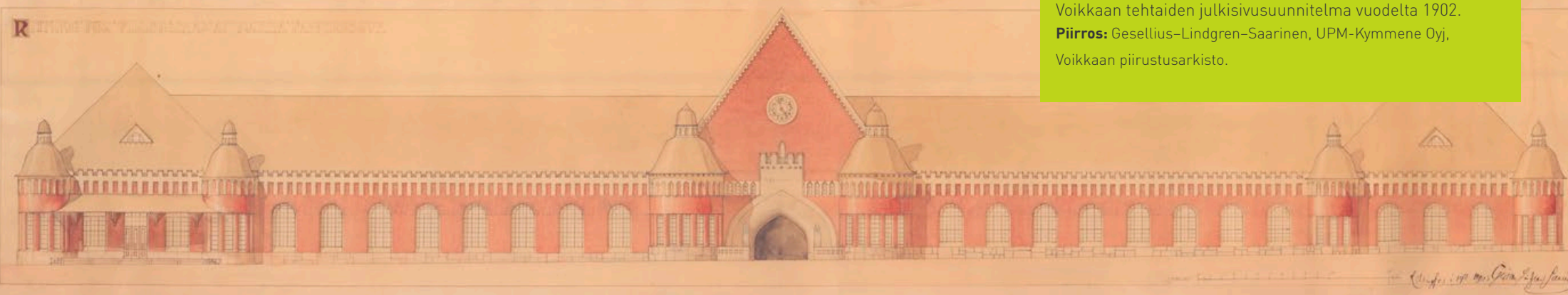
Björkenheim toi mukanaan oman arkkitehtinsa, Selim A. Lindqvistin, joka oli suunnitellut rakenteellisesti edistyskellisen Kaukaan lankarullatehtaan vuonna 1898. Tämä oman tiensä kulkija loi Kuusankoskelle useita merkittäviä rakennuksia, jotka tänäkin päivänä vaikuttavat voimakkaasti kaupunkikuvaan. Teollisuusalueilla erottuvat omintakeisen muotokielenä ansiosta Kymin tehtaiden sähkösentraali vuodelta 1914 ja Voikkaan tehtaiden sittemmin höyryvoima-asemaksi muutettu spriitehdas vuodelta 1919. Serlachiuksen luottoarkkitehti oli Valter Thomé, joka muun muassa laati Kuusankosken ensimmäisen asemakaavan vuonna 1912 ja suunnitteli Voikkaan paloaseman. ►►

Kymintehtaan paperivaraston ikkuna.

Kuva: Rurik Wasastjerna, Kouvolan kaupunki, maankäytön suunnittelu.

Voikkaan tehtaiden julkisivusuunnitelma vuodelta 1902.

Piirros: Gesellius–Lindgren–Saarinen, UPM-Kymmene Oyj, Voikkaan piirustusarkisto.

ARKKITEHTISUUNNITTELU VAKIINTUU

Kymiyhtiö teki vuonna 1920 arkkitehti Bertel Liljequistin kanssa sopimuksen, joka velvoitti hänet käyttämään kuusi päivää kuukaudessa yhtiön tehtäviin. Tämä yhteistyö kesti Liljequistin kuolemaan saakka, vuoteen 1954, minkä jälkeen työtä jatkoi yhtiökumppani Arne Helander. 1970-luvulla kuvaan astuu Bertel Gripenberg. Näiden suunnittelijoiden vaikutus Kuusankosken rakennettuun ympäristöön on ollut keskeinen niin teollisuus- kuin asuinalueilla.

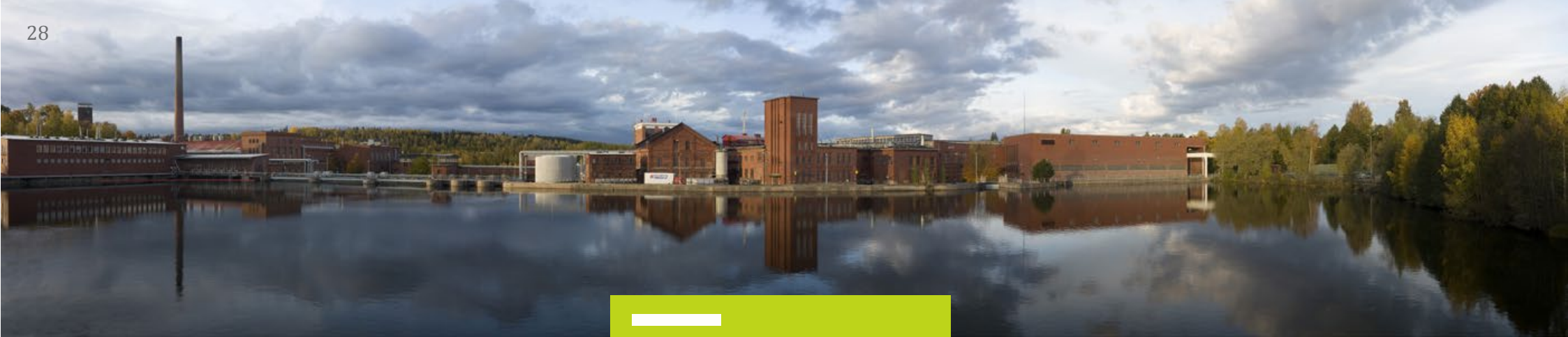
Liljequistin tартtuessa toimeen elettiin 1920-luvun hilityn klassismin aikaa. Suuntauksen johtoajatukseksi oli kokonaisvaltainen ote, jossa rakennukset ovat alisteisia laajemmalle kaupunkikuvulle. Tämä näkyy hyvin Lilje-

quistin tavassa lähestyä alati kasvavien ja muuntuvien teollisuusalueiden suunnittelua. Ensimmäisiä tehtäviä oli vuonna 1922 Kymin paperitehtaan laajennus, johon kuului yhtiön 50-vuotisjuhlien kunniaksi suunniteltava monumentaaliportti ja paperivarasto. Kokonaisuus muodostaa edustavan julkisivun teollisuusalueen pääväylän varrella. Jokijulkisivu oli puolestaan Liljequistin johdonmukaisen muokkauksen kohteena 1920-luvun lopulla. Tähänkin suunnitelmaan kuuluu tornimainen dominantti, joka sijoittuu paperitehtaan pätyyn. Liljequist teki myös Voikkaan tehtailla vastaavanlaisia uudistuksia. Yhden tämän kauden vaikuttavimpia töitä Voikkaalle teki kuitenkin Birger Federley. Hänen suunnittelemansa vesivoimala kruunasi vuonna 1914 aloitetun ja 1922 valmistuneen suuren koskenvaljastushankkeen. »

⚡ Kymin tehtaiden jokijulkisivu pohjoisesta. Vasemmalta lukien paperitehtaan torni (Bertel Liljequist 1928), hollanteriosaston julkisivua (eri-ikäisiä osia), uusi valkaisuaitos (Arne Helander 1958) ja sähkösentraali (Selim A. Lindqvist 1914).

⬆ Näkymä Voikkaan puuhiomon tornin katolta luoteeseen. Edestä lukien nippu-nosturi (1950-luku), uittoränni, vesivoimala (Birger Federley 1923) ja voimalan laajennus (1960-luku).

Kuvat: Rurik Wasastjerna, Kouvola kaupunki, maankäytön suunnittelu.

KLASSISMISTA FUNKIKSEEN

Siirtymä klassismista funktionalismiin oli Kuusankoskella, kuten Suomessa yleensä, vähittäistä ja epädramaattista. Uudet, entistä pelkistetyimmät teollisuusrakennukset asettuvat luontevasti vanhojen punatiilirivistöjen jatkoksi. Kuusaansaaressa vuonna 1936 valmistuneesta klooritehtaan laajennuksesta tuli jälleen uusi jäsen Patosillan tien tornien sarjassa, osana teollisuusalueen pääväylän kokonaisjulkisivua. Kymintehtaan puolella vanhoja hajasijoitettuja kattilahuoneita korvaava uusi höyryvoimala nousi teollisuusalueen keskelle kahdessa vaiheessa vuosina 1933–1936. Rakennustaiteellisena satsauksena merkittävin oli Kymiyhtiön kauan odotettu pääkonttori, joka korvasi jo ammuin epäajanmukaisiksi todetut hallintotilat. Maltillista korporatiivista funkista edustava rakennus varustettiin tornilla kelloineen ja näköalatasanteineen. Julkisivut muurattiin tummaksi poltetusta tiilestä erotukseksi teollisuusrakennusten perinteisestä sävystä. Voikkaalle vuonna 1935 valmistunut uusi paperitehdas paperinkäsittelytiloineen ja varastoineen toi toistametriseen julkisivuineen uuden mittakaavan. Yhtiön energiahuoltoa varmensi Keltinkosken vesivoimalaitos.

Näkymä Kymin ja Kuusankosken tehtaille idästä vuonna 2009. Patosillan vasemmalla puolella Kymin tehtaiden keskuslaboratorio ja vesilaitos, pääkonttorin torni, höyryvoimalaitoksen piippu, paperitehtaan torni, puuhiomo, valkaisuaitos ja sähkösentraali. Patosillan oikealla puolella Kuusankosken tehtaiden makasiini, klooritehdas ja vesivoimala.

Kuva: Rurik Wasastjerna, Kouvolan kaupunki, maankäytön suunnittelu.

"Voikkaan paperitehtaan lakkauttaminen vuonna 2006 sinetöi Kuusankosken vanhojen teollisuusalueiden 130-vuotisen historian."

SODANJÄLKEINEN AIKA

Ensimmäinen jälleenrakennustehtävä oli Kuusankosken vesivoimalaitoksen rakentaminen korvaamaan sodassa menetettyjä energianlähteitä. Monoliittinen laitos asettuu luontevasti Patosillan rivistön jatkoksi. Rakennus liittyy läheisesti klooritehtaan laajennukseen, jonka suunnitteli Arne Helander 1954. Kolmas lisäys on Kymintehtaan uusi hiomo, joka tuo uuden aikakerrostuman jokijulkisivuun. Jos siihen vielä lisätään sillan toiselle puolelle rakennettu tutkimuslaboratorio ja vedenpuhdistamo, voidaan lukea tehtaan historia 1890-luvulta 1960-luvulle. Voikkaalla sodanjälkeinen aika tuotti muun muassa uuden konttorin ja varastorakennuksen, joiden vaatimatonta kokoa kompensoi suunnittelun laatu.

TUOTANTO SIIRTYY MUUALLE

1950-luvun lopulla tehtiin päätös uuden selluloosatehtaan rakentamisesta Kuusaanniemeen. Laitos valmistui 1964 ja merkitsi tuotannon vähittäistä siirtymistä pois Kymin ja Kuusankosken teollisuusalueilta. Joitakin uusia toimintoja, kuten paperinpäällystys ja klooridioksidilaitos sijoitettiin vanhoille alueille, mutta suurin osa tuotantotiloista jäi vähitellen tyhjiilleen. Voikkaan paperitehtaan lakkauttaminen vuonna 2006 sinetöi Kuusankosken vanhojen teollisuusalueiden 130-vuotisen historian. ►►

Sekä Kymintehtaan, Kuusaansaaren että Voikkaan sellutehtaat ja joitakin pienempiä rakennuksia on purettu. Vaikka yhtiön yhdestä päätuotantohaarasta kertovat rakennukset ovat näin hävinneet, muodostavat jäljelle jääneet edelleen melko ehjät kokonaisuudet. Rakennuksia on kaikilta aikakausilta ja niistä on luettavissa tehtaiden historia, tuotannon kasvu ja muutokset. Yritykset saada uusia käyttäjiä alueille ovat tuottaneet rohkaisevia tuloksia. Moni komea ja työn historiaa huokuva halli odottaa kuitenkin vielä uutta käyttäjää. Kuusankosken vanhat teollisuuslaitokset ovat osa Suomen keskeisintä teollisuushistoriaa. Jotta vältytään niiden enemmältä purkamiselta, tarvitaan sekä UPM-Kymmene Oyj:n, Kouvolan kaupungin, valtiovallan että kansalaisjärjestöjen panosta. **T**

“Yritykset saada uusia käyttäjiä alueille ovat tuottaneet rohkaisevia tuloksia.”

Voikkaan paperikonesalin PK III-IV
interiööriä.

Kuvat: Rurik Wasastjerna, Kouvolan kaupunki,
maankäytön suunnittelu.

▲ Kotkan Lyseo.
▼ Hovinsaaren koulu.
Kuvat: Ari Ryökkynen,
Kymenlaakson museo.

JUGEND KOTKASSA

Rakennustekniikan kehitys loi 1800-luvun puolivälissä edellytykset aivan uuden arkkitehtuurin synnylle. Raudan, teräksen ja lasin käyttäminen rakentamisessa antoi mahdollisuuksia uuden historisismista erottuvan rakennustavan kehittymiselle. Lontoon Crystal Palace (1851) ja Pariisin Eiffel-torni (1889) ovat kansainvälisesti tunnettuja esimerkkejä, jotka poikkesivat aikaisemmasta arkkitehtuurista. Niiden arkkitehtuuri edellytti korkeatasoista insinööritaitoa ja yhteistyötä arkkitehdin ja tekniikan asiantuntijoiden välillä. 1800-luvun lopulla kehitettiin betoni, jota alettiin käyttää rakennuksissa 1900-luvun alussa, ja arkkitehtuurin muodot mullistuivat uusien rakennusaineiden ja -tekniikan, kuten teräsbetonin, antamien mahdollisuuksien vuoksi.

Jugend oli reaktio 1800-luvun klassismin jäykkään rajoittuneisuuteen. Tämän ”uuden tyylin” tunnistaa erityisesti kasviaiheisista dekoraatioista ja yhtenäiseksi jäsenellystä tilasta. Eri puolilla Eurooppaa jugend sai hyvin erilaisia piirteitä, mutta yhdistävänä tekijänä oli pyrkimys arkkitehtuurin uudistamiseen – taideteokseen, jossa kaikki yksityiskohdat palvelevat kokonaisuutta. Taideteollisuus kehittyi 1800-luvun puolivälistä ja sillä on tärkeä osuus jugendrakennuksissa. Jugend oli varsin lyhytaikainen, mutta tuottelias rakennuskausi. Sen alkuna voidaan pitää vuotta 1893, jolloin belgialainen arkkitehti Victor Horta suunnitteli yksityistalon professori Emile Tasselille Brysseliin. Jugend sai erilaisia nimiä eri puolilla Eurooppaa ja tyylin alueellisia muunnelmia oli runsaasti. Ranskassa tyyliä kutsutaan nimellä ”art nouveau”, Englannissa ”modern style”, Italiassa ”stile liberty” ja Espanjassa ”modernismo”. ►►

Timo Lievonon

Timo Lievonon on toiminut rakennustutkijana Kymenlaakson museossa 1991–2015. Tätä ennen hän inventoi Etelä-Karjalan kulttuurihistoriallisia rakennuksia ja ympäristöjä (Etelä-Karjalan rakennuskulttuuri, 1987) ja Kymenlaakson kulttuurihistoriallisia rakennuksia ja ympäristöjä (Kymenlaakson rakennuskulttuuri, 1992). Hän on kirjoittanut useita rakennuskulttuuria käsitteleviä artikkeleita.

Tyylihistoriallisesti tarkasteltuna Kotkan jugend asettuu uusrenessanssin (esim. Stellan talo), uusgotiikan (Kotkan kirkko) ja 1920-luvun klassismin (esim. Vuorelan kulma) väliin. Kansallisromantiikan vaikutus jugendiin näkyy paikoin selkeästi. Kotkan jugendkauteen kuuluu lukuisia rakennuksia, vaikutteita tästä kansainvälisestä tyyli-suunnasta on niin puurakennuksissa (esim. Akseli Toivonen: Papinkatu 10 ja J. S. Waltari: Ajurinkatu 10), kivirakennuksissa (esim. 1909 Gustaf Nyström: Suomen pankin paikalliskonttori) kuin tiilisissä (1907 Eliel Saarinen, Herman Gesellius: Kotkan Työväentalo) ja rapatuissa betonirakennuksissa.

Kotkan ensimmäinen selkeästi uutta tyyliä edustava rakennus on Valter Thomén ja Karl Lindahlin suunnittelema Enso-Gutzeitin pääkonttori vuodelta 1903. Näiden arkkitehtien suunnittelema koulurakennus (1903) Kaivokadun ja Korkeavuorenkadun kulmassa on esimerkki puisesta jugendrakennuksesta. Jugendtyyli omaksuttiin erityisesti koulujen arkkitehtuuriin. Hovinsaaren kansakoulu (1908, Thomé, Lindahl), Kotkan lyseo (1905, Nyström–Petrelius–Penttilä) sekä arkkitehtitoimisto Essen & Kallio & Ikäläisen suunnittelema Kotkan kauppaoppilaitos vuodelta 1911 ovat tästä hyviä esimerkkejä. Vilho Penttilän suunnittelema Tukkukaupantalo vuodelta 1910 on edustava esimerkki jugendtyylisestä kaupunkitalosta. ¹

*“Jugendtyyli
omaksuttiin erityisesti
koulujen arkkitehtuuriin.”*

▲ Alun perin Kotkan kaup-
paoppilaitos.

▲ Tukkukaupantalo.
Kuvat: Ari Ryökkynen,
Kymenlaakson museo.

▲ Enso-Gutzeitin konttori.

▲ Papinkatu 10.
Kuvat: Timo Lievonon,
yksityiskokoelma.

KOTKANSAAAREN TUNNUSMAJAKKA

Ruotsinsalmen sotasatamaan oli 1790-luvulla rakennettu kuusikerroksinen valomajakka turvaamaan Kotkansaarelle kulkua. Kun Suomi vuonna 1809 liitettiin Venäjän keisarikuntaan autonomisena suuriruhtinaskuntana, Ruotsinsalmen linnoituksen merkitys pieneni ja toiminta sotasatamassa väheni. Ruotsinsalmen sotasatama lakkautettiin vuonna 1826¹. Majakka-rakennus toimi siitä lähtien valottomana maa-merkkinä purjehtijoille, ja sen kunnossapito kuului linnoituksen päällystölle².

Ruotsinsalmessa oli ollut luotsaustoimintaa, mutta se vaikeutui sotasataman lakkauttami-

sen myötä. Vielä vuodelta 1847 on kuitenkin tieto, että luotsikapteeni oli edelleen sijoitettu Ruotsinsalmeen. Hän oli tuolloin välittömästi Viaporin sotasataman päällystön alainen. Viaporin satamasta annettiin luotsikapteenin käyttöön 14-airoinen alus soutajineen kesäisin tehtäviä luotsipaikkojen ja merimerkkien tarkastusmatkoja varten. Sieltä hänelle lähetettiin kerran vuodessa myös materiaalit merimerkkeihin³.

Krimin sodan (1853–1856) aikana Englannin sota-alukset ulottivat matkansa Viipurin luo Uuraaseen (Trångsund), hyökkäsivät Hami-

naan ja tuhosivat Ruotsinsalmen rakennuksia Kotkansaarella sekä sen ympäristössä⁴. Tällä sotaretkellä hävitettiin Ruotsinsalmen entinen valomajakka kesällä 1855⁵.

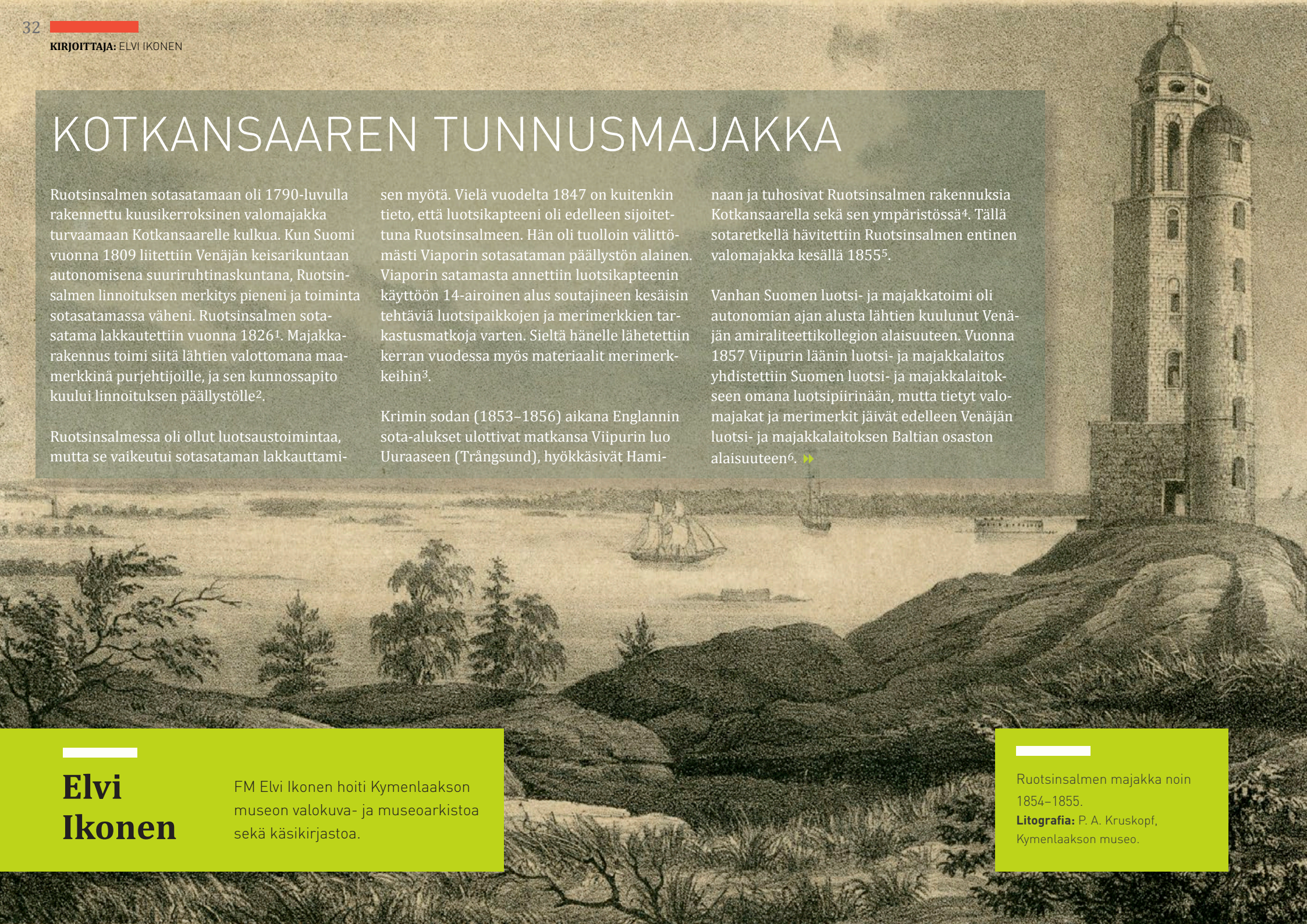
Vanhan Suomen luotsi- ja majakkatoimi oli autonomian ajan alusta lähtien kuulunut Venäjän amiraliteettikollegion alaisuuteen. Vuonna 1857 Viipurin läänin luotsi- ja majakkalaitos yhdistettiin Suomen luotsi- ja majakkalaitokseen omana luotsipiirinään, mutta tietyt valomajakat ja merimerkit jäivät edelleen Venäjän luotsi- ja majakkalaitoksen Baltian osaston alaisuuteen⁶. ➤➤

**Elvi
Ikonen**

FM Elvi Ikonen hoiti Kymenlaakson museon valokuva- ja museoarkistoa sekä käsikirjastoa.

Ruotsinsalmen majakka noin 1854–1855.

Litografia: P. A. Kruskopf, Kymenlaakson museo.

▲ Ruotsinsalmen majakan jalustan rauniot ennen kunnostamista.

Kuva: A. G. Salonen, Kymenlaakson museo.

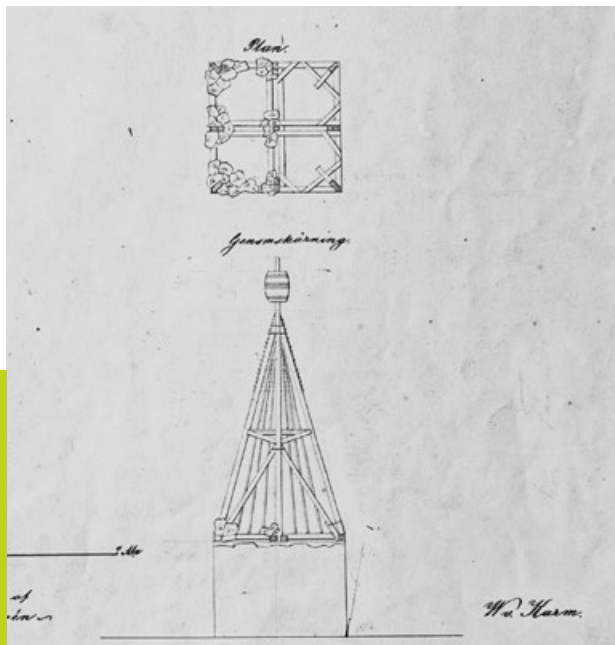
▲ Restauroidun majakkatornin perustalla on näköalatasanne.

Kuva: Marita Kykyri, Kymenlaakson museo.

Suomen luotsi- ja majakkalaitoksen johtaja Boris Nordmann ehdotti 28. elokuuta 1858 tunnusmajakan eli riukupookin rakentamista Kotkansaarelle paikkaan, jossa aiempi majakka oli sijainnut⁷. Riukupookin rakentamista Viipurin lääninarkkitehdin piirustusten ja kustannusarvion mukaan tarjottiin julkisella huutokaupalla ”wähten waatiwallen”⁸. Vielä toisessakaan huutokaupassa ei kukaan ottanut rakentamista tehtäväkseen kustannusehdotuksen hieman yli 348 hopearuplan summasta. Lopulta tunnusmajakan rakentajaksi löytyi haminalainen kauppaneuvos J. Bruun korkeam- malla, 500 hopearuplan hinnalla⁹. Vanhan majakan perustalle pystytetty riukupooki oli nelikulmaisen pyramidin muotoinen, ja se oli vuorattu laudoilla kärjestä alaspäin 14 jalan eli noin 4,2 metrin korkeudelta. Sydänriu’un päähän oli kiinnitetty pysty-

asentoon tynnyri. Riukupookin korkeus maapohjasta oli 64,7 jalkaa eli vähän yli 19 metriä. Merimerkin huippu oli 167,3 jalkaa eli lähes 50 metriä merenpinnasta. Merkki oli tummanruskea, koska se oli kauttaal- taan sivelty tervalla ja punamullalla. Kotkan tunnusmajakka ohjasi etelästä Rankin ohi Kotkaan tulevia aluksia.¹⁰

Vuonna 1882 myrskyn ja lahon vaurioitta- ma tunnusmajakka rakennettiin uudestaan ulkomuodoltaan aiemman kaltaiseksi¹¹. Tun- nusmajakka oli olemassa vielä 1890-luvun viimeisinä vuosina, jolloin Kotkansaaren rantaan pystytettiin Kotkaan pimeällä pur- jehtimista varten kaksi johtoloistoa¹². Meren- kulkuhallituksen vuonna 1920 julkaisemas- sa merimerkkiluettelossa tunnusmajakkaa ei enää mainita. Majakkatornin perustukset restauroitiin 1990-luvulla. **T**

Kotkan riukupookin piirustus- kopio todennäköisesti vuodelta 1882.

Piirros: Uaj:913, luotsi- ja majakka- laitoksen arkisto, KA.

LÄHTEET

Beskrifning öfver fyrrar och käningsbåkar och andra vårdtecken utmed Finska kusterne, ifrån Bjökösund i Wiborgs län till Torneå stad, uprättad å Öfverstyrelsen för Lots- och båkinrättningen i Finland. Helsingfors, G.W. Edlunds förlag, 1865.

Borodkin, M. 1905. Kriget vid Finlands kuster 1854-1855. Söderström, Helsingfors.

Finlands Allmänna Tidning nro 196 26.8.1898.

Luotsi- ja majakkalaitoksen arkisto, Kansallisarkisto.

Nyman, Harri 2009. Meriväylien rakennusperintö. Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 21. Museo- virasto, Helsinki.

Samling af Plakater, Förordningar, Manifest och Påbud, samt andre allmänna handlingar, hvilka i Storfurstendömet Finland sedan 1808 års början ifrån trycket utkommit, 16. delen 1856-1857.

Senaatin talousosaston registraattorinkonttorin arkisto (STO): kirjediaari (KD), talousosaston yhteisistuntopöytä- kirjat, Kansallisarkisto.

Suomen Julkisia Sanomia nro 96 20.12.1858.

¹ Jäljennös eversti Dokturoffin muistiosta [5.1.1832 nro 15]. STO KD 61/6 1832, KA; Jäljennös eversti Dokturoffin muistiosta 5.1.1832 nro 15. STO KD 24/489 1845, KA.

² Viipurin läänin kuvernöörin August Ramsayn kirje 14.9.1832, mukana useiden tunnusmajakoiden piirustuksia ja kustannusarvioita. STO KD 136/342 1832, KA.

³ Selvitys Viipurin läänin luotsikomennuskunnasta, [laadittu 1847]. STO KD 126/13 1847, KA.

⁴ Borodkin 1905, 139-147.

⁵ Nyman 2009, 67.

⁶ Talousosaston yhteisistuntopöytäkirja 26.5.1857 ff. 1010-1014, Ca:192, talousosaston registraattorinkonttorin arkisto, KA; Hans Kejserliga Majestäts Nådiga Förordning angående lots- och båkinrättningen i Finland 30. mars 1857, kap. 1, § 6. Samling af Plakater, Förordningar, Manifest och Påbud, samt andre allmänna handlingar, hvilka i Storfurstendömet Finland sedan 1808 års början ifrån trycket utkommit, 16. delen 1856-1857.

⁷ Luotsi- ja majakkalaitoksen johtajan, kontra-amiraali Nordmannin raportti ja ehdotus 28.8.1858 uusien tunnus majakoiden rakentamisesta, nro 983. STO KD 86/381 1858, KA.

⁸ Huuto-kauppoja, Suomen Julkisia Sanomia nro 96 20.12.1858.

⁹ Viipurin läänin kuvernöörin Bernhard Indreniuksen ehdotus tunnusmajakan rakentamisesta Kotkaan, nro 311. STO KD 79/202 1859, KA; Talousosaston yhteisistuntopöytäkirja 1.3.1859 ff. 2-3, Ca:205, talousosaston regis- traattorinkonttorin arkisto, KA.

¹⁰ Beskrifning öfver fyrrar och käningsbåkar och andra vårdtecken utmed Finska kusterne, 8-11.

¹¹ Luotsi- ja majakkalaitoksen yllhollituksen kirje 18.3.1882, nro 517. STO KD 17/210 1882, KA; Talousosaston yhteisistuntopöytäkirja 29.3.1882 ff. 629-630, Ca:345, talousosaston registraattorinkonttorin arkisto, KA.

¹² Till underrättelse för sjöfarande, Finlands Allmänna Tidning nro 196 26.8.1898.

Lyhenteet: ff foliot, KA Kansallisarkisto, KD kirjediaari, STO senaatin talousosaston registraattorinkonttori

ELVI IKONEN IN MEMORIAM

Tiistaina 10.1.2017 Kymenlaakson museo sai kuulla koko työyhteisöä koskettavan suru-uutisen. Pitkäaikainen ja pidetty tutkija ja työtoveri Elvi Ikonen oli menehtynyt edellisenä päivänä saamansa sairauskohtauksen seurauksena.

Työntekijänä Elvi oli äärimmäisen vastuuntuntoinen ja työlleen omistautunut. Tavoitteissaan hän oli pitkäjänteinen ja sitkeä. Vakinainen työ Kymenlaakson museon arkistotutkijana oli ollut hänen päämääränsä, johon hän oli systemaattisesti kouluttanut. Hän teki määräaikaista projektitöitä museossa kunnes hänet vakinaistettiin vuonna 2007. Siihen mennessä hän oli suorittanut kolme arkistotutkijan uraan tarpeellista tutkintoa, jotka olivat maisterin tutkinto museoaineissa, arkistotutkinto ja kirjastonhoitajaksi pätevöittävä informaatiotutkimuksen opintokokonaisuus.

Työtoverina Elvi oli pidetty. Hän oli aina hyväntuulinen ja auttavainen kaikissa tiedonhakuun ja aineiston etsimiseen

liittyvissä asioissa. Koskaan hän ei kielittänyt auttamasta eikä osallistumasta yhteisiin projekteihin ja suunnitelmiin. Elvi teki yhteistyötä myös Suomen merimuseon tutkijoiden ja Tietokeskuksen muun henkilökunnan kanssa. Omalla tavallaan hän toimi sillanrakentajana Vellamon eri organisaatioiden välillä, ruohonjuuritasolla yhteisen työn tekemisen kautta, hyvässä hengessä ja omaa etuaan ajamatta.

Asiakaspalvelu, niin tieto-, valokuva- kuin kirjastopalvelutkin, oli tärkeä osa Elvin työtä. Hän oli aina valmis auttamaan ja toteuttamaan asiakkaiden toiveet nopeallakin aikataululla. Asiakaspalvelusta Elvi sai kiitosta ja hyvää palautetta sekä ystävällisyydestään että nopeudestaan ja tehokkuudestaan. Asiakkaiden keskuudessa vakiintuikin sanonta: ”Jos Elvi ei löydä tätä tietoa, sitä ei löydy mistään muualtakaan!”

Työn lisäksi Elvillä oli menossa omia projekteja, joista suurin oli väitöstyön kirjoit-

taminen. Jo loppusuoralla ollut väitöstyö vei Elvin aikaa iltaisin ja viikonloppuisin. Silti hän jaksoi harrastaa liikuntaa ja pitää huolta itsestään. Työmatkat Elvi kulki Aittakorvesta lähes läpi vuoden polkupyörällä. Työ ja tutkimus olivat iso osa Elvin elämää ja hän aikoikin jatkaa työntekoa 68-vuotiaaksi asti.

Sekä työtovereita että omaisia lohduttanee kuitenkin tapa, jolla Elvi jätti tämän maailman. Suoraan hänelle tärkeän työn äärestä täysin toimintakuntoisena ja ajattelultaan kirkkaana. Kymenlaakson museon toimintaan ja työyhteisöön Elvin poistuminen jätti suuren aukon. Elvin saappaat niin työntekijänä kuin ihmisenäkin ovat suuret kenen tahansa täytettäviksi.

Elviä kaivaten,

Kirsi Niku,
Museotoimenjohtaja
työkaverit

LASIA KAIKILLE, MONELTA KANTILTA

Lasia kaikille – Karhula 1889–2009 kertoo Karhulan lasitehtaan historiasta ja ennen kaikkea tehtaan tuotteista. Näyttely avautuu Merikeskus Vellamossa 19.5.2017 ja on esillä tällä tietoa tammikuuhun 2021 saakka. Lasia kaikille on osa Kymenlaakson museon Suomi 100 -juhlavuoden ohjelmaa.

MITÄ NÄYTTELY KOETTAA KERTOAA?

Näyttelyä suunniteltaessa kohderyhmiksi kristallisoituivat kaksi ryhmää, ”keräilijät” ja ”karhulalaiset”. Molemmat ovat lainausmerkeissä siksi, että termejä ei ole tarkoitus ymmärtää kirjaimellisesti. ”Keräilijöihin” lukeutuvat kovan ydinjoukon lisäksi muut designista ja estetiikasta kiinnostuneet, mikseivät myös kodinsisustuksesta innostuneet kävijät. ”Karhulalaisiin” kuuluvat tietysti tehtaan entiset työntekijät ja heidän ystävänsä ja sukulaisensa, mutta myös ne alueen asukkaat, jotka tuntevat tehtaan osaksi kotiseutunsa historiaa. Näille kohderyhmille suunnattu näyttely avautuu toki monille muillekin, kuten lapsuusmuistojensa etsijöille.

”Lasia kaikille” viittaa näyttelyn sisältöä koostettaessa vähin erin vah-

vistuneeseen käsitykseen: Karhulan lasitehdas on kirjaimellisesti kosketanut erittäin suurta osaa suomalaisista. Tehdas oli koko toimintansa ajan tuotantomäärältään yksi Suomen suurimmista, joten jo sen vuoksi tehtaan tuotannon kosketuspinta oli laaja. ►►

Lasikokoelman monipuolisuutta kuvastava sikermä tehtaan tuotteita. Vasemmalta karhulalaisen Väinö Paasosen suunnittelema vakio-olutpullo, limonadipullo 1900-luvun alusta, Tapio Wirkkalan Finlandia Vodka -pullo 1980-luvulta, lyijykristallimaljakko 1800- ja 1900-luvun taitteesta, Göran Hongellin suunnittelema karahvi 1930-luvulta ja Alvar Aallon maljakko vuoden 1936 suunnittelukilpailusta.

Kuva: Vesa Alén, Kymenlaakson museo.

Vesa Alén

FM Vesa Alén on Kymenlaakson museon kokoelmista vastaava intendentti ja Lasia kaikille -näyttelyn käsikirjoittaja.

Jos olut tai Finlandia Vodka ei maistunut, käsissä kuitenkin pyöri jokin muu tehtaän lasipakkauksen suojaama elintarvike. Myös tuotevalikoima oli 120 toimintavuoden aikana valtaisa. Erityisesti näin oli käsityövaltaisen tuotannon kaudella, kun uusia tuotteita oli helppo ottaa tuotantoon. Sitaatti näyttelytekstistä ehkä kuvaa monipuolisuutta parhaimmin:

*"...olutpulloja, vitamiinipurkkeja, lasikuitua mökki-
veneene lujitemuoviin, kastemaljoja, ikkunalasiasia, ur-
heilupalkintoja, merkkipäivälahjoja, syöpähoidoissa
käytettyjä infuusiopulloja, Finlandia Vodka -pulloja,
hajuvesipulloja, maailmannäyttelyiden ylpeydenai-
heita, lasivillaa ensikodin seiniin, lasitiiliä kylpyhuo-
neisiin ja virastoaloihin, sinappilaseja joulupöytiin
ja kermapulloja jääkaappeihin."*

Usein unohtuu se, että Karhulan lasitehtaalla oli keskeinen asema suomalaisen lasimuotoilun nousussa maailmanmaineeseen. Tunnetuimpia esimerkkejä ovat Alvar Aallon suunnittelemat maljat ja maljakot vuoden 1936 suunnittelukilpailuun. Suuren yleisön tietoisuuteen nämä lasiesineet nousivat kuitenkin vasta Iittalan valmistamina, sillä sekä Karhula että Iittala olivat A. Ahlström Osakeyhtiön tehtaita ja käsityövaltaiset tuotteet siirtyivät Iittalan vastuulle 1940-luvun jälkipuolella tehdyssä tuotesuuntajaossa.

Edellä kuvattujen oivallusten perusteella näyttelyn rakenne jäsenyi kolmen pääteeman ympärille: lasin valmistaminen, tehtaän tuotevalikoiman monipuolisuus ja design-tuotanto. Lasin valmistamisesta kertova osuus on tietopainotteisin, vaikkei museonäyttelyissä voida koskaan kovin seikkaperäisesti paneutuakaan yksityiskohtiin. Tässä yhteydessä kerrotaan myös Karhulan tehtaän roolista lasimuotoilun muutoksessa 1930-luvulla.

▲ Yksityiskohta Karhulan lasitehtaassa valmistetusta paperipainosta. Tehtaan varhaisvuosina painoja tehtiin myyntiin, mutta valtaosa lienee sööläystöitä eli lasinpuhaltajan harjoitustöitä tai vapaa-ajalla tehtyjä taidonnäytteitä.
Kuva: Tiina Leinonen, Kymenlaakson museo.

▼ Valkoviinilasi Eeva, tuotenumero 8233. Värillisessä lasissa saattoi olla suuriakin sävyvaihteluita, kuten vihreät maljaosat osoittavat. Lasit ovat 1920- tai 1930-luvulta.
Kuva: Viivi Alajuoma, Kymenlaakson museo.

Ote kevenee toisessa pääosiossa, johon on pöyhitty Karhulan lasikokoelmasta esille mahdollisimman monenlaisia tuotteita varhaisimmista tehtailija William Ruthin aikaisista kristallilasiesineistä olutpulloihin ja lasitiiliin. Oman kokonaisuutensa muodostavat firaabelityöt, joita saamme lainaksi tehtaän entisiltä työntekijöiltä ja heidän omaisiltaan.

Viimeisessä pääosiossa kävijä pääsee tutustumaan neljän eri aikoina Karhulan lasitehtaassa vaikuttaneen suunnittelijan luomuksiin 1920-luvulta 1980-luvulle. Valitut henkilöt kuvastavat siirtymistä perinteisestä anonyymistä suunnittelusta design-suunnitteluun, jossa muotoilu ja muotoilijan persoonakin ovat merkittäviä myynninedistämiskeinoja.

Kuten niin monesti näyttelysuunnittelussa, myös Lasia kaikille -näyttelyssä ensin liiankin suurelta vaikuttanut tila tuntui kutistuvan suunnittelun edetessä. Lopulta esille valikoitui tuhatkunta lasiesinettä, hieman yli 25 prosenttia Karhulan lasikokoelmasta. Näyttelyn lisäksi kokoelmaan pääsee tutustumaan verkkopalvelu [Finnassa](#). ►

*"Karhulan lasitehtaalla
oli keskeinen asema suomalaisen
lasimuotoilun nousussa maailman-
maineeseen."*

MITEN NÄYTTELY KYTKEYTYY EDES MENNEESEEN KARHULAN LASIMUSEOON?

Uuden näyttelyn taustalta löytyy vuosina 1964–1989 tehtaan yhteydessä toiminut Karhulan lasimuseo. Museon kokoelma on peräisin kahdesta eri lähteestä: tehtaan omasta varastosta, jonne oli enemmän tai vähemmän systemaattisesti koottu tuotannossa olleita lasituotteita, sekä Kymenlaakson Osakunnan Kymissä ja Karhulassa 1960-luvulla tekemästä keräyksestä, joka tuotti noin 1 500 esinettä. Keräyksessä saadut esineet lahjoitettiin Karhulan kauppalalle, joten ne ovat kuntaliitoksen myötä nykyisin Kotkan kaupungin omaisuutta. Muu osa kokoelmasta kuuluu A. Ahlström Kiinteistöt Oy:lle. Yhteensä museokokoelma käsittää noin 3 700 esinettä.

Karhulan lasimuseon toiminnan päättyessä osa lasiesineistä jäi täydentämään museon tiloihin sijoittuneen ravintolan sisustusta, osa varastoitiin. Museon sulkemisvuonna 1989 suuri osa kokoelmasta, noin 1 200 esinettä, lainattiin Suomen lasimuseoon Riihimäelle Karhulan lasitehtaan 100-vuotis-

juhlanäyttelyyn. Todennäköisesti tästä lainasta syntyi Kotkan seudulla edelleen sitkeästi elävä perimätieto, että kokoelma olisi museon sulkemisen jälkeen siirretty Riihimäelle. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaan lainaesineet palautettiin Riihimäeltä jo samana vuonna.

Museokokoelma eli hiljaiseloa vuoteen 2008 saakka. Tuolloin Kymenlaakson maakuntamuseon ja A. Ahlström Osakeyhtiön välillä solmittiin sopimus, jossa yhtiö talletti omistamansa osuuden lasikokoelmasta museon hallintaan. Valitettavasti osa Karhulan lasimuseon näyttelyyn kuuluneista työkaluista oli päässyt teille tietymättömille pitkän katkoksen aikana.

Lasikokoelmaa on aika ajoin päästy lisätyövoiman turvin järjestämään, valokuvaamaan ja luettelomaan, mutta työtä on vielä paljon jäljellä. Ennen Lasia kaikille -näyttelyä kokoelman lasiesineisiin on päässyt tutustumaan osana Virtaa-päänäyttelyä 9.7.2008–2.3.2015 sekä Lasin lumoa – Karhulasta maailmalle -näyttelyssä 20.5.2009–21.2.2010. Uuden näyttelyn yhteydessä on tarkoitus koettaa koota lisää tietoa tehtaasta ja sen tuotteista. **T**

Karhulan lasimuseon hyllyjä vuonna 1977. Etualalla Göran Hongellin suunnittelemaa lasiesineitä, muun muassa ns. Hongellin hattu.

Kuva: Kuvaaja tuntematon, Kymenlaakson museo.

"LEVÄHDÄ TÄÄLLÄ!" – KYMENLAAKSON MUSEON OPINTORETKI VARSOVAAN

Kymenlaakson museon henkilökunta teki syyskuussa 2016 opintomatkan Varsovaan. Ohjelmantäyteisen kolmi-päiväisen matkan pääkohteena oli Puolan juutalaisten historian museo POLIN. Hepreankielinen nimi tarkoittaa "levähdä täällä", ja sillä nimellä ensimmäiset alueelle saapuneet juutalaiset Puolaa kutsuivat. Museoväki ei kuitenkaan levähtänyt, kun mielenkiintoinen kaupunki monine kohteineen kutsui!

POLIN

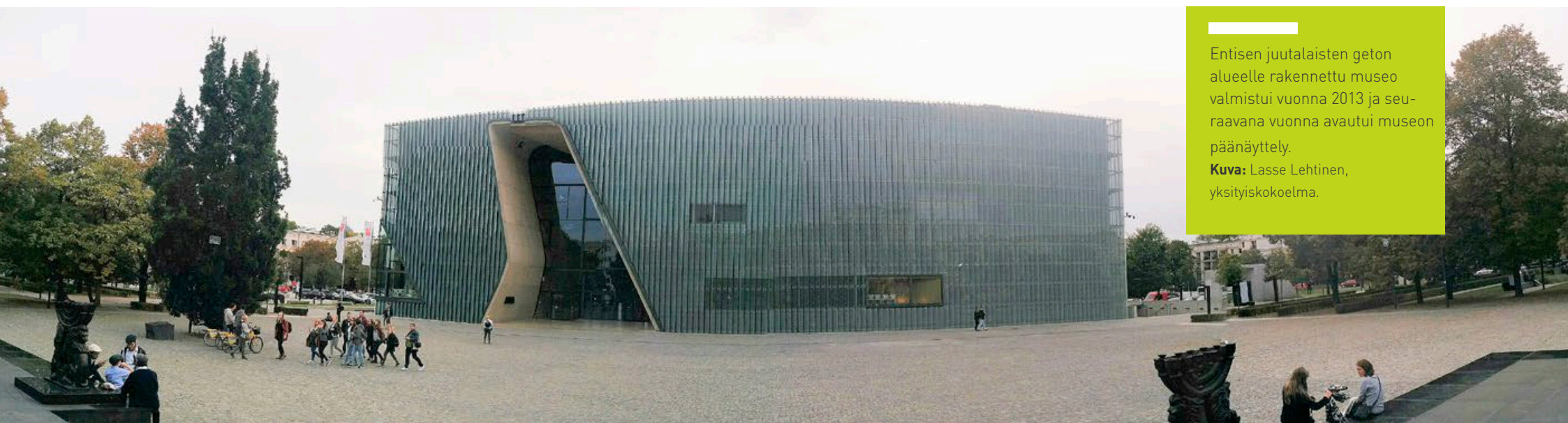
Arkkitehtitoimisto Lahdelma & Mahlamäen ehdotus Puolan juutalaisten historian museoksi voitti kansainvälisen arkkitehtuurikilpailun jo vuonna 2005. Samoihin aikoihin samassa toimistossa suunniteltiin myös Merikeskus Vellamo, jossa työskentelemme. Jo kauan oli ollut mielessä ja usein puheissakin, että Varsovaan pitäisi lähteä... Museoprojekti Varsovassa viivästyi ja meillä oli omat kiireemme. Kunnes sitten POLIN sai keväällä 2016 Vuoden eurooppalainen mu-

seo (EMYA) -palkinnon, sen samaisen, jota Vellamokin aikanaan tavoitteli. Uusi syy lisää lähteä opintomatkalle. Lopulta matka toteutuikin.

Vellamon pääarkkitehti on Ilmari Lahdelma, POLIN:in Rainer Mahlamäki, ja oli jännittävää päästä vertailemaan eroja ja samankaltaisuuksia – löytyisikö niitä? Etukäteen mietimme, kuinka paljon pääsemme tutustumaan rakennuksessa muihin kuin näyttelytiloihin tai näyttelyiden teknisiin ratkaisuihin. ►►

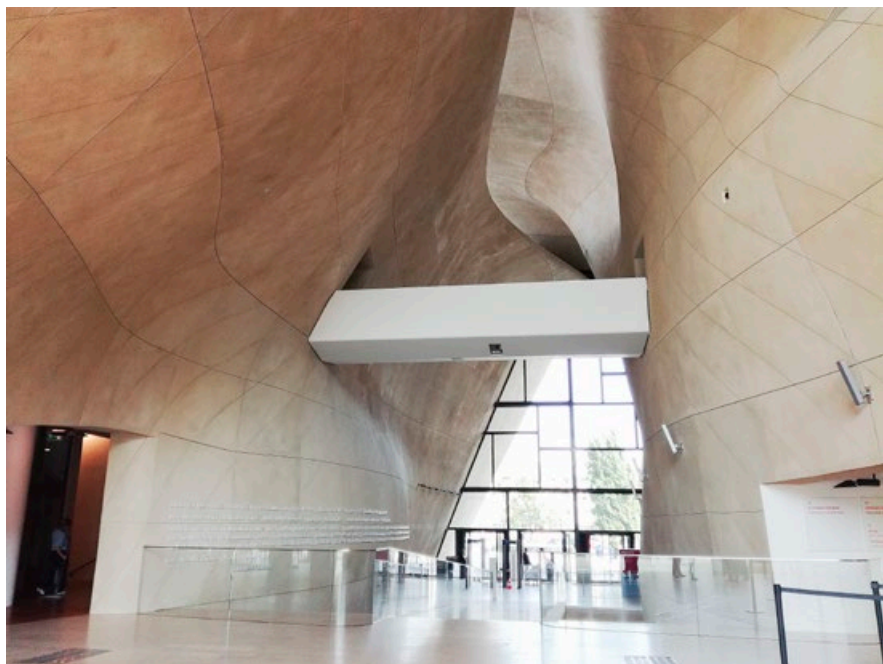
Maarit Laitala

FM Maarit Laitala on Kymenlaakson museon intendentti, joka hoiti matkamme käytännön järjestelyt.

Entisen juutalaisten geton alueelle rakennettu museo valmistui vuonna 2013 ja seuraavana vuonna avautui museon päänäyttely.

Kuva: Lasse Lehtinen, yksityiskokoelma.

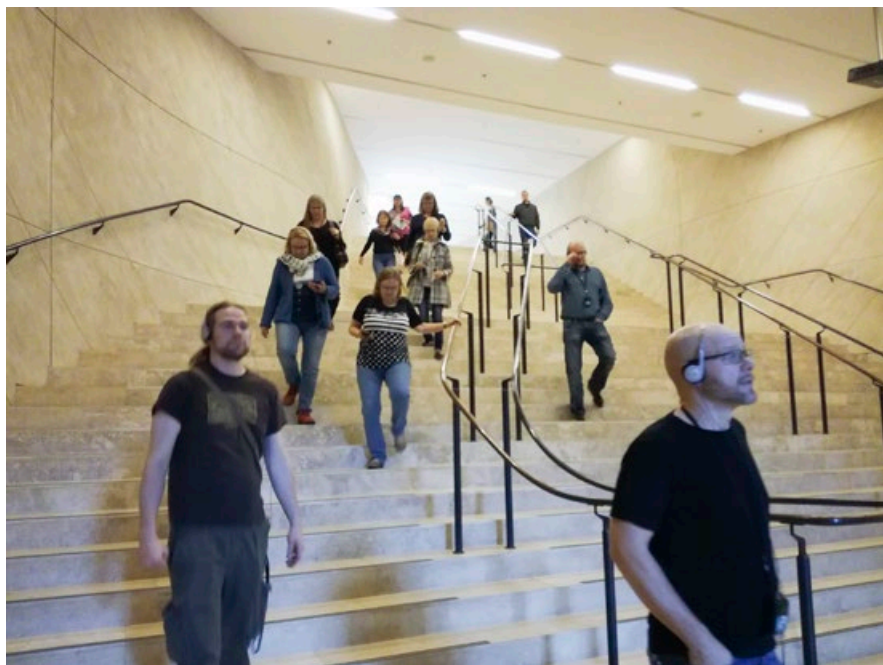
« POLIN:in aulan katto on saanut innoitteensa jakautuneesta Punaisesta merestä. Museolle myönnetyn EMYA-palkinnon lisäksi itse rakennus on palkittu moneen kertaan, muun muassa Suomen Arkkitehti-liiton Arkkitehtuurin Finlandia -palkinnolla vuonna 2014.

► Kuten Vellamossa, POLIN:issakin on portaita.

Kuvat: Kirsi Toivonen, yksityiskokoelma.

▼ Erityisen kiinnostuneita olimme POLIN:in opasteista – löytyykö se paikka, jota haetaan?

Kuva: Matti Kaakkurivaara, yksityiskokoelma.

TUHATVUOTINEN HISTORIA KOLMESSA TUNNISSA

Olimme ennakkoon Suomessa varanneet opastuksen asiantuntijaryhmälle – museon lipunmyynti ja varaukset toimivat hyvin netin kautta. Meille luvattiin kierros päänäyttelyn ohella kokoustiloihin, koulutustiloihin ja kuningas Mattin opetustilaan sekä tutkimuskeskukseen. Museon ravintolaan tutustuimme heti tullessamme lounaan merkeissä, hyvin varusteltuun museokauppaan taas kierroksen jälkeen oman mielenkiinnon mukaan. Oppaamme esitteli meille ensin kokous- ja opetustilat, jonka jälkeen siirryimme itse näyttelyyn. Suurimman vaikutuksen kaikesta nähdystä teki päänäyttely.

POLIN:in päänäyttely kulkee kronologisesti ensimmäisistä Puolan alueelle saapuneista juutalaisista aina tähän päivään saakka. Näyttelylle on varattu noin 4 000 neliötä, Vellamossa kahdella museolla on reilu 4 500 neliötä näyttelytilaa. POLIN:in päänäyttely jakautuu kahdeksaan galleriaan, jotka esittelevät eri teemoja. Merkille pantavaa kierroksella oli näyttelyiden esitystekninen erilaisuus; toisessa galleriassa pelataan liikkuvien varjokuvien, toisessa on tien rekonstruktio ja tien varrelle kuuluneet rakennukset ovineen ja ikkunoineen. Varsinaisesti oppaamme ei teknisiä ratkaisuja esitellyt, mutta vastasi kyllä kysymyksiin. Ja tekniikassahan ei ollut säästely. ►►

Eikä pelkkä tekniikka tai esittämisen erilaisuus, vaan itse tilat vaihtelevat. Välillä tilat ovat suuria ja avaria, välillä pieniä, pimeitä ja ahtaita nurkkia täynnä – teemasta riippuen. Kiersimme uskollisesti kaikki galleriat, ja nähtävästi oikopolkuja ei olisi ollutkaan. Jos haluaa katsoa näyttelystä vain osan, on palattava samoja jälkiä takaisin.

Huomattavaa POLIN:in näyttelyssä on myös se, että koska kyse on Puolan juutalaisten koko historiasta, toisen maailmansodan tapahtumat ovat vain osa kokonaisuutta, ja sillä kokonaisuudella ei mässäillä. Valkoinen tyhjä seinä sota-ajan esittämisen jälkeen on pysähdys, joka kertoo myös, että tarinalla "ei ollut onnellista loppua", kuten oppaamme sanoi.

Perinpohjaisen opastuksen jälkeen oli ihana istahtaa aulan pienen kioskin viereen ja

sulatella kaikkea nähtyä viileän juoman ja pikkupurtavan kera. Ravintolan ulkopuolelle sijoittuvasta mutkattomasta kioskista iso plussa!

VÄRIKYLLÄINEN MAAILMA LAPSILLE

Portaiden päässä olivat myös tilat, joissa museo järjestää koulutusta ja toimintaa lapsille. Aulatilat olivat vallanneet opettajat koulutuksen kahvitauollaan, me vetäydyimme Puolan kuuluisimpiin kuuluvan lastenkirjailijan Janusz Korczakin kirjan mukaan nimettyyn "Kuningas Mattin opetustilaan". Toimintaympäristö on suunniteltu kunnioittaen Korczakin aatteita. Huono puoli on se, että tila on lukkojen takana – vapaasta käytöstä ja avoimista ovista jouduttiin luopumaan tavaroiden häviämisen takia. ►►

"Välillä tilat ovat suuria ja avaria, välillä pieniä, pimeitä ja ahtaita nurkkia täynnä – teemasta riippuen."

Interaktiivinen pöytä sinkoilevine kuvineen teki vaikutuksen. Tällainen nähdään pian meilläkin!

Kuva: Matti Kaakkurivaara, yksityiskokoelma.

Näyttelyyn rekonstruoitu katu kulki aikanaan tällä kohdalla, vain vähän ylempänä. Seinäprojisointeihin on käytetty yli 20 videotykkiä.

Kuva: Matti Kaakkurivaara, yksityiskokoelma.

KANSALLISMUSEON KAUNEUDESTA KANSANNOUSUN KAUHUIHIN

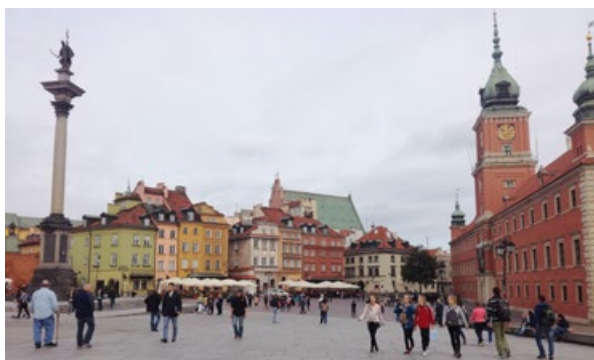
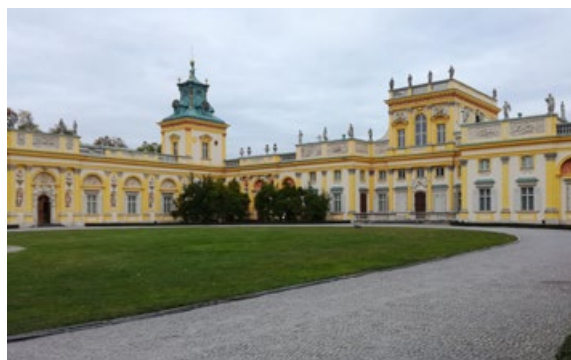
POLIN:ista toivuttuamme eli seuraavina matkapäivinä suuntasimme pienempinä ryhminä eri museoihin, mielenkiinnon mukaan. Ohjelmassa olivat mm. Kansallismuseo, Kansannousun museo ja Sotamuseo. Osa ehti myös Wilanówin palatsiin keskusta-alueen ulkopuolelle, osa "Stalinin hampaaksi" kutsuttuun kulttuuri- ja tiedepalatsiin, osa Kuninkaanlinnaan. Oma valintani kohdistui Kansallismuseoon ja Wilanówin palatsiin, ja päivän päätteeksi kerroimme toisillemme mitä kukin oli nähnyt ja kokenut.

Kansallismuseon lukuisista saleista osa oli suljettu ja osaan valmisteltiin uutta näyttelyä. Silti katsottavaa oli salikaupalla, jalat kipeiksi, vaikka valitsimme "vain" puolalaisen taiteen. Jossakin perimmäisistä nurkista vastaan tuli koko takaseinän peittävä Jan Matejkon maalaus Tannenbergin taistelusta. Sali oli myös ainoa, josta löytyi museopedagogiikkaan liittyvää materiaalia.

Wilanówin barokkipalatsi löytyi bussi- ja kävelymatkan päästä. Kuningas Jan Sobieskin 1600-luvun lopulla rakennuttama palatsi avautui kansalle jo vuonna 1805; hengästyttävä määrä huoneita peräjälkeen ja upeaa

esineistöä, perinteisesti esillä. Sisäänpääsylippu piti huomata ostaa portinpielestä, muuten olisimme joutuneet kääntymään itse palatsin sisäänkäynniltä takaisin. Jäin miettimään, kuinka monelle käy niin...

Wilanówin palatsi oli kuin matkamme pienoiskoossa; hieno palatsi runsaine yksityiskohtineen, niin että kierroksen aikana ei pystynyt kaikkea edes vastaanotamaan. Näin itse matkakin; näkemistä ja kokemista muutamalle päivälle yltäkyläisesti – ja nyt työssä näiden matkanjälkeisten kuukausien aikana pala sieltä, muistikuva täältä värittävät palaveraja ja suunnitelmia. Ja ajatus, että POLIN:issa pitäisi käydä uudelleen!

« Wilanówin palatsia puistoi-
neen on verrattu Versailles'in.
Kooltaan Wilanów on pienempi,
onneksi, pitäisi kai sanoa –
meillä oli palatsikierrokseen
aikaa vain tunti ennen paikan
sulkeutumista.
Kuva: Kirsi Toivonen,
yksityiskokoelma.

« Toisen maailmansodan
kurimuksessa Varsova tuhoutui
lähes täysin. Sodan jälkeen
Vanha kaupunki rakennettiin
uudelleen ja vuodesta 1981 se on
ollut yksi Unescon maailman-
perintökohteista.
Kuva: Kirsi Toivonen,
yksityiskokoelma.

« Kulttuuri- ja tiedepalatsiin
sijoittuvassa tekniikan
museossa Polski Fiat oli ollut
matkalla jo jonkin aikaa.
Kuva: Matti Kaakkurivaara, yksityis-
kokoelma.

« Tannenbergin taistelu käytiin
vuonna 1410. Oma taistelu-
aan kävi nuori opiskelija, joka
lopputyökseen jäljensi Kansal-
lismuseon maalausta – kokonai-
suudessaan.
Kuva: Mirkka Kallio, yksityis-
kokoelma.

⚡ Näyttelyyn on rekonstruoitu vuonna 1914 tuhoutuneen Gwoździecin puisen synagogan katto. Se kohoaa kerroksen läpi, aulaan asti.

Kuva: Kirsi Toivonen, yksityiskokoelma.

⬆ Tintamareskit toimivat aina!

Kuva: Maarit Laitala, yksityiskokoelma.

» Kansannousun museo oli POLIN:ia edeltävä, uusinta interaktiivista tekniikkaa hyödyntänyt museo, mutta sen avautumisesta on kulunut jo toistakymmentä vuotta. Tunnelma oli synkkä, niin kuin asiakin. Museo oli omalla tavallaan vaikuttava.

Kuva: Liisa Koho, yksityiskokoelma.

« Kuningas Mattin värikylläisessä opetustilassa esitellään juutalaista kulttuuria ja traditioita.

Kuva: Maarit Laitala, yksityiskokoelma. **T**

Maakunnan museoiden edustajia pohtimassa näyttely-yhteistyön suuntaa.

Kuva: Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo.

Marja Salmijärvi

FM Marja Salmijärvi toimii maakuntamuseotutkijana Kymenlaakson museossa. Hän koordinoi Kasvoja Kymenlaaksosta -hanketta.

KASVOJA KYMENLAAKSOSTA - 12 MUSEON YHTEINEN PONNISTUS

Kymenlaakson museoiden kesken on usein keskusteltu mahdollisuudesta tehdä näyttely-yhteistyötä. Suomen itsenäisyyden juhluvuosi tarjosi sopivan ajankohdan toteuttaa tämä kauan vireillä ollut ajatus. Kaikki alueen museot olivat tervetulleita mukaan ja yhteistyöhön lähtikin maakuntamuseon lisäksi 11 museota. Jo syksyllä 2015 päätettiin näyttelyn alustavaksi teemaksi 100 Kymenlaaksossa Suomen itsenäisyyden aikaan vaikuttanutta, edesmennyttä henkilöä. Näyttely sai nimekseen Kasvoja Kymenlaaksosta ja se on osa Suomi 100 -juhlavuoden ohjelmaa.

MUSEOT YHDESSÄ

Kasvoja Kymenlaaksosta -näyttelyn lähtökohtana oli sata henkilöesittelyä jaettuna 12 museoon. Kukin museo päätti itse henkilömääränsä, niinpä heitä esitellään yhdestä 30:een. Henkilöt liittyvät kunkin museon omaan teemaan ja alueeseen. Yhteisesti varmistimme, että esille tulee Kymenlaakson joka kolkka ja eri elämänalueet. Henkilöesittelyt avautuvat kunkin museon oman aikataulun mukaan – ja siksi suurimpaan osaan maakuntamme kuuluisuuksista on mahdollisuus tutustua kesällä.

Näyttelylle on luotu yhtenäinen graafinen ilme, jota kukin museo hyödyntää omien resurssiensa puitteissa. Ilmeen on suunnitellut Graafinen suunnittelu Mao Mao.

Yhteistä ilmettä lukuun ottamatta jokainen museo toteuttaa näyttelynsä omannäköiseksi. Tavoitteena kuitenkin oli, että henkilöistä tulisi esille elämäkertatietoja, valokuvia ja mahdollisesti esineitäkin. Elämäkertojen toivottiin antavan vastauksen siihen, miksi kyseinen henkilö on saanut paikkansa sadan kymenlaaksolaisen joukossa.

Esille nostetaan kirjava joukko henkilöitä. Osa heistä esitellään luonnollisessa koossa, osa marionetteina ja muut siltä väliltä. Jo näyttelyä tehtäessä museot ovat osallistaneet yleisöään ja hahmoja on tehty yhteistyössä muun muassa koululaisryhmien ja Kirjoittajayhdistys Palta ry:n kanssa. Myös henkilötietojen keräämisessä yleisöä on käytetty apuna. ►►

Suomi
Finland
100

Näyttelyn tunnistaa punaisesta huomiopalkista. Sen väriyksessä voi nähdä tiilen tai punamullan sävyjä. Ilmeen on suunnitellut Mervi Alaoutinen.

IIVAR HEINO

Merimies, 1904–1991

KASVOJA KYMENLAAKSOSTA

MERIMIES MAAILMAN MYRSKYISSÄ

Elämä on seikkailu, joka kuljettaa ta-
pahtumasta toiseen. Seikkailuja mah-
tui myös Iivar Nurmen elämään. Jo alle
koulukäisenä hän joutui äidin sairastut-
tua muuttamaan Inkeröisistä Kotkaan
tädin luo. Kasvattivanhemmilta hän sai
uuden sukunimen, Heino.

Kasvatti-isä ajoi aktiivisesti työvään
asiasa. Kansalaissodan alussa hänet ni-
mitettiin Suomen kansanvaltuuskunnan
kamreeriksi. Perhe muutti Helsinkiin.
poliittisen tilanteen kiristyttyä he pake-
ut Koivistolle, jossa kasvattivanhem-
surmittiin 1918. Myös 13-vuotias
vaan toteutettu ja hän pääsi pa-
vanhempiensa luo Inkeröisiin.

aria puoleensa, kuten monia
ä, ja ura merimiehenä alkoi
tinvalintaan tuskin monel-
i halu osallistua rahdin
vaan mielessä siinsi-
vieraat maat. Tanskan

vesillä Heino pelastautui uppoavasta
aluksesta pelastusveneeseen ja aje-
lehti ilman vettä ja ruokaa Hiiidenmaal-
le. Vuonna 1944 matkalla Suomesta
Ruotsiin tuli tieto, että alus, jolla Heino
työskenteli, jatkaisi Saksaan ja miehistö
joutuisi sotaan. Heino karkasi laivasta.
Ruotsissa hänellä oli poliittisen pakolai-
sen asema ja vasta seuraavana vuonna
hän oli esteetön palaamaan Suomeen.

Meri veti livaria puoleensa, kuten monia
nuoria miehiä, ja ura merimiehenä alkoi
1922. Ammatinvalintaan tuskin monel-
lakaan vaikuttanut vaan mielessä siinsi-
kuljettamiseen vaan mielessä siinsi-
vät seikkailut ja vieraat maat. Tanskan
vesillä Heino pelastautui uppoavasta
aluksesta pelastusveneeseen ja aje-
lehti ilman vettä ja ruokaa Hii-
le. Vuonna 1944 matkalla Suomesta
Ruotsiin tuli tieto, että alus, jolla Heino
työskenteli, jatkaisi Saksaan ja miehistö
joutuisi sotaan. Heino karkasi laivasta.
Ruotsissa hänellä oli poliittisen pakolai-
sen asema ja vasta seuraavana vuonna
hän oli esteetön palaamaan Suomeen.

Näyttelijä ja Miss Eu-
rooppa Ester Toivonen
esittäytyy Haminassa.
Kuvat: Jaana Peltola, Raili
Airikka-Haapaniemi, Haminan
kaupungin museot.

KYMENLAAKSON HALL OF FAME

Keitä olisivat ne sata kymenlaaksossa Suomen itsenäisyyden aikana vaikuttanutta jo edesmennyt henkilöä, jotka saivat paikkansa näyttelyissämme? Keitä ovat ne miehet ja naiset, jotka ovat muovanneet maakunnastamme nykyisenlaisen? Valinta oli vaikea. Ja mielipiteitä yhtä monta kuin vastaajaakin. Tavoitteena onkin herättää keskustelua valinnoistamme ja kymenlaaksolaisesta identiteetistä.

Näyttelyissä on mukana useita valtakunnallisesti tunnettuja henkilöitä. On kirjailijoita, muusikoita, näyttelijöitä, kuvataiteilijoita ja urheilijoita, jotka ovat tuoneet ja tuovat yhä mainetta Kymenlaaksolle. Kuka enemmän, kuka vähemmän. Mielenkiintoinen kysymys onkin se, ovatko he itse korostaneet ja tuoneet esille kymenlaaksolaisuuttaan.

Suuri osa esille nostetuista kymenlaaksolaisista kasvoista on tavallisia ihmisiä. Ammattiensa edustajia ja arjen sankareita, joista useimmat ovat puurtaneet ni-mettöminä ja jääneet unohduksiin. Ilman heitä Kymenlaakso ei olisi nykyisensä. Heidän tarinoilleen olemme halunneet antaa erityisesti tilaa. ►►

Kasvoja
Kymenlaaksosta

18.5. - 6.12.2017

Kauppiaantalomuseo ja
Haminan kaupungin museo

Vuosi 1918 jätti jälkensä koko Suomeen ja Kymenlaaksoon. Sekä punaisilla että valkoisilla on paikkansa näyttelyssä. Toisessa mailmansodassa miehiä tarvittiin sekä linnoittamistöissä että itse sotatoimissa. Eikä sotilaita ole ilman lottia eikä sotaa ilman siirtolaisia.

Meri ja merelliset ammatit ovat vahvasti esillä. Sijansa saavat muun muassa kalastaja, merimies, majakanvartija, veneenveistäjä ja luotsi. Erityisesti luovutettujen saarten asukkaille synnyinsaari ja omat juuret ovat vaikuttaneet vahvasti läpi elämän kotisaarten jäätyä rajan taa. Monella heistä on voimakas tunneside lapsuuden maisemiin ja heille oman saaren esilletuominen on ollut luonnollinen asia läpi elämän.

Kymenlaakso on savupiipputeollisuuden ydinaluetta, joten teollisuuteen liittyvät henkilöt, niin herrat kuin työntekijätkin, ovat hyvin edustettuina. Esitellyiksi tulevat muun muassa pahvinlajittelija, hiomomestari, lasimuotoilija, mäntysuovan keksijä, paik-

lisjohtaja, merkkipiru, isännöitsijä, ahtaaja, ylityönjohtaja ja saunottaja. He ovat työskennelleet Verlassa, Tampellassa ja muissa alueen lukuisista tehtaista.

Unohdettu ei ole opettajia, valokuvaajia, kätilöitä, poliiseja, kauppiaita tai emäntiä. Miehiä, naisia ja lapsia, jotka ovat eläneet ja tehneet työtään hiljaisina, tuskin kiitos-ta saaden. Ilman heidän elämäntyötään maailmamme olisi toisenlainen. Entä ovatko senaattori, kartanon isäntä ja vapaaherratar saaneet arvostusta jo omana aikanaan? Ehkäpä. Kunnallispolitiikassa vaikuttaneet saivat varmasti elinaikanaan tottua niin arvostukseen kuin arvosteluunkin. Myös nyt heitä on muistettu.

Museoissa kun ollaan, niin mukaan on otettu myös kymenlaaksolaisia museon perustajia ja perinteentallentajia. He ovat omalta osaltaan olleet vaikuttamassa siihen, että aikaa ennen meitä on tallennettu niin esineinä kuin aineettomana perintönäkin. ➤

Kasvoja Kymenlaaksosta -hankkeessa ovat mukana:

Ankkapurhan teollisuusmuseo, Kouvola
litin kotiseutumuseo ja kunnankirjasto
Kauppiaantalomuseo ja Haminan kaupunginmuseo
Kouvolan Miljö- ja Radiomuseo
Kymenlaakson museo, Kotka
Poikilo-museot, Kouvola
Pyhtään museotoimi ja kirjasto
Ranta-Pukin kieverimuseo, Kouvola
Suomen Puotimuseo, Kouvola
Tammion kotiseutumuseo, Hamina
Verlan tehdasmuseo, Kouvola
Virolahden bunkkerimuseo

YLE haastattelemassa Riitta Kajatkaria, yhden saarelaishahmomme tyttärentä.

▲ Painotalon paketista ovat tulleet esille intendentti Gösta Winterbäck ja lotta Maire Taussi.

▲ Maailmallakin tunnettu Harmony Sisters -yhtye oli lähtöisin Kotkasta. Kuva on Kymenlaakson museon näyttelyn tiedotustilaisuudesta.

Kuvat: Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo.

TOIMINTAA

Henkilöesittelyjen lisäksi Kasvoja Kymenlaaksosta -kokonaisuus pitää sisällään erilaisia tapahtumia. Ilmoille on heitetty ajatus kiertoajelusta, kirjoittajien mestariluokasta, yhteislaulutilaisuuksista, Wiki-illoista ja tietysti luennoista. Tavoitteena on myös järjestää vuoden 2017 itsenäisyyspäivän vastaanottoja museoissa. Tätä kirjoitettaessa kaikki on vielä auki ja kaikki on vielä mahdollista.

Kevääksi valmistuu Kasvoja Kymenlaaksosta -museoille yhteisesite, joka on jaossa jokaisessa osallistuvassa museossa. Esitteeseen saa leiman, kun tutustuu johonkin Kasvoja Kymenlaaksosta -näyttelyyn. Kuudella leimalla voi osallistua arvontaan, jossa on useita hienoja palkintoja. Ne arvotaan loppuvuodesta 2017.

Kasvoja Kymenlaaksosta -museoille on perustettu yhteinen Facebook-sivu, jossa esitellään osallistuvia museoita, Kasvoja Kymenlaaksosta -näyttelyiden rakentamista, valittuja henkilöitä sekä lopullisia näyttelyitä. Tavoitteena olisi myös toteuttaa henkilöihimme liittyvä online-visa.

Onko sinulla Kasvoja Kymenlaaksosta -henkilöihin liittyviä tarinoita? Toivomme sivustomme innostavan yleisöä kirjoittamaan mielipiteitä ja muisteluitaan valituista henkilöistä. Tai käymään keskustelua siitä, kuka on joukosta poissa. **T**

**Osallistu
keskusteluun
Facebookissa!**

▲ Verlan Maria Mattsson ryhmäkuvassa edessä keskellä. Marian mittava, pääasiassa pahvinlajittelijana tehty työura kesti vuodesta 1884 vuoteen 1936.

Kuva: Kuvaaja tuntematon, Verlan tehdasmuseon arkisto.

➤ VTT:llä kehiteltiin uutta tekniikkaa Kymenlaakson museolle. Interaktiivisen audiovisuaalisen elementin kehittämisessä mukana ollut Tommi Keränen ja Kymenlaakson museon perustaja Gösta Winterbäck uusine silmineen.

Kuva: Tatu Harviainen, VTT.

▶ Kymenlaakson museon Hetki kulttuurin ja kahvin parissa -tapahtuma oli niin suosittu, että valokuvaaminenkin oli vaikeaa. Tässä yleisö on kuuntelemassa Muistoissamme Harmony Sisters -trioa.

Kuva: Marja Salmijärvi, Kymenlaakson museo.

OLYMPIAVOITTAJA PENTTI HÄMÄLÄINEN

Kotkalainen Pentti Olavi Hämäläinen (1929–1984) oli nyrkkeilijä. Erityiseksi hänet tekee se, että hän oli toinen kahdesta suomalaisesta nyrkkeilyn olympiavoittajasta ja Pohjoismaiden menestynein amatööri-nyrkkeilijä kautta aikojen.

Hämäläisen amatööriuralle kertyi 181 ottelua, joista hän voitti 171. Nyrkkeilyurallaan hän tuli vain kerran tyrmätyksi – tyrmääjänä oli Neuvostoliiton Boris Stepanov maaottelussa Helsingissä 1950. Vuosina 1957–1959 Hämäläinen nyrkkeili ammattilaisena kuusi ottelua, joista hän voitti viisi.

Hämäläinen tuli köyhästä kodista. Äiti kasvatti yksin kuusilapsisen veljessarjan sen jälkeen kun poikien isä kuoli vuonna 1939. Veljeksistä Väinö voitti nyrkkeilyn SM-hopeaa, Arvo nyrkkeili maajoukkueessa, Aarne ja Erkki olivat Suomen Nyrkkeilyliiton mestareita ja Toivo Suomen mestari. Pentti aloitti nyrkkeilyn 14-vuotiaana ja kehittyi vauhdilla. Jo 1948 tuli Nyrkkeilyliiton mestaruus ja Suomen alokasmestaruus. Läpimurto tapahtui syksyllä 1949.

Pentti Hämäläinen nyrkkeili olympiavoittajaksi Helsingin olympiakisoissa 1952. Hämäläisen sarjassa otteli 23 nyrkkeilijää. Kääpiösarjan (51 kg) finaali Hämäläinen voitti Irlannin John McNallyn tuomariäänin 2–1. Melbournen olympiakisoissa 1956 Hämäläinen sai pronssia höyhensarjassa (57 kg). Suomen mestaruuksia Hämäläinen saavutti kuusi 51–58 kg sarjoissa. Hämäläinen saavutti EM-pronssia

1951 ja 1955 ja PM-kultaa 1955. Hän edusti kahdesti Eurooppaa otteluissa Yhdysvaltoja vastaan. Pentti Hämäläinen teki työuransa Kotkan poliisilaitoksella vuodesta 1958 alkaen.

Hämäläisen kotiseura oli kypsytellyt muutamia vuosia ajatusta kunnioittaa nyrkkeilijää teettämällä hänestä seuran urheilutalolle maalaus. Alkuperäinen idea oli hankkia rahoitus firmoilta ja nyrkkeilyn organisaatiolta, muun muassa Suomen Nyrkkeilyliitolta. Kun tämä ei onnistunut, kuvataiteilija Olavi Heino ja Kotkan Voimailijoiden nyrkkeilyseura hakivat yhdessä Kotkan kaupungin kulttuuriasiainkeskuksen avustusta maalauksen toteuttamiseksi.

Olavi Heinin maalaus esittää Pentti Hämäläistä Suomi–Neuvostoliitto-maaottelussa vuonna 1955. Aiheen valitsi idean isä, Kotkan Voimailijoiden nyrkkeilyaktiivi Heikki Kotilainen. Maalaus, joka on kooltaan 250 x 200 cm, sai paikan Karhuvuoren urheilutalon yläaulasta joulukuussa 2016.

Hämäläisen ja hänen neuvostoliittolaisen vastustajansa lisäksi teokseen on yleisön joukkoon maalattu erilaisia hahmoja, kuten Hämäläisen äiti Hilja sinisessä baskerissa, vastustajan vanhemmat oikeassa alakulmassa, sekä nyrkkeilijöiden takana muutamia Hämäläisen veljistä. Lisäksi yleisössä istuu kotkalaisia suuruuksia, muun muassa Timo Pusa ja Antero Kekkonen. Pieni trapetsitaiteilija viittaa nyrkkeilyottelun paikkaan, Moskovan sirkukseen. **T**

Mirkka Kallio

Amanuenssi, FM Mirkka Kallio on työskennellyt Kymenlaakson museossa vuodesta 2015. Hänen päätehtävänä on vastata kuvataide-toiminnasta.

“Heinin maalaus esittää Pentti Hämäläistä Suomi–Neuvostoliitto-maaottelussa.”

Olavi Heinin maalaus hänen työhuoneessaan Tukku-kaupan-talossa.

Kuva: Mirkka Kallio, Kymenlaakson museo.

UUSIA TEKIJÖITÄ TALOON

KULTTUURIYMPÄRISTÖTYÖTÄ OSALLISTAVAA SUUNTAAN

Kirsi Toivonen

Aloitin Kymenlaakson museon rakennustutkijana tammikuun 4. päivä 2016 ja näin ollen ensimmäinen vuoteni Kotkassa on täyttynyt.

Aiempi työhistoriani koostuu erilaisista museoalan ja rakennustutkimukseen liittyvistä töistä, joista merkittävin lienee hanke, jossa kartoitettiin ja arvotettiin Metsähallituksen hallussa olevaa valtion rakennuttamaa rakennusperintöä. Nykyistä työtäni vastaavassa toimessa olen ollut kotipaikkani Porvoon Itä-Uudenmaan maakuntamuseossa rakennustutkijan sijaisena muutama otteeseen. Kymenlaakso alueena oli työtä vastaanottaessani minulle melko tuntematon, tietämykseni raja kulki Ahvenkosken sillan kohdalla. Tosin Vellamon näyttelyissä olin toki käynyt ja Haminassa joskus viime vuosituhanella RUK:n tanssiaisissa sekä usein ajanut kutostietä Kouvolan ohi. Vuoden jälkeen voin todeta, että nyt on toisin, Kouvolakin on tullut varsin tutuksi. Kulunut vuosi on ollut kiireinen ja työntäyteinen ja ajokilometrejä on tullut melkoisesti.

Koulutukseltani olen rakennusarkkitehti ja kansatieilijä. Mielenkiintoni on kohdistunut vanhempaan rakennusperintöön, josta luontevimmalta tuntuu 1700-luvun rakentaminen. Lisäksi tunnen suurta lämpöä pihapiiriimme vähän heikommalle huomiolle jääneisiin ulkorakennuksiin ja maatalouden tarpeisiin tehtyihin rakennuksiin. Ulkorakennuksen merkitys on ensisijaisesti osana kokonaisuutta, ilman niitä ei ole pihapiiriä tai se

Rakennustutkija Kirsi Toivonen (oik.) ja maakuntamuseotutkija Marja Salmijärvi tutustumassa Vuohijärven luonto- ja kulttuuritaloon.

Kuva: Marita Kykyri, Kymenlaakson museo.

“Tarkoituksena on innostaa asukkaat näkemään oman ympäristönsä ominaispiirteet.”

jää torsoksi. Usein ulkorakennukset ovat myös uhanalaisia, koska niille on esimerkiksi maatalouden muuttuessa vaikea keksiä luontevaa uutta käyttöä.

Arvostakaa menneiden polvien työn jälkeä. Jos se on säilynyt tähän päivään, annetaan sille mahdollisuus säilyä vielä tulevillekin polville. Jo pelkkä katon kunnossapitäminen antaa rakennukselle elinikää rutkasti. Kymenlaakson rakennusperinnölle leiman antaa teollinen rakennuskulttuuri ja moderni arkkitehtuuri. Molemmat ovat haastavia uusia asioita minulle. Metsähallituksessa tuli tutuksi jo uitto- ja savottakämpät, joten Kymenlaakson teollisuus täydentää kokonaiskuvan puunjalostuksen tuottamasta rakennushistoriasta.

Työni koostuu pääosin rakennetun kulttuuriympäristön viranomaistyöstä, eli asiantuntijana osallistun maankäytön suunnitteluun ja rakentamisen ohjaamiseen. Käytännössä suurimman osan työajastani vie lausuntojen laatiminen kaavoituksen ja rakentamisen tarpeisiin. Kymenlaakson museon yhtenä painopisteenä on kulttuuriympäristötyö ja museolle on nyt perustettu kulttuuriympäristötiimi maakuntatyötä ja kulttuuriympäristöön liittyviä asioita kehittämään. Lisäksi uutena painopisteenä rakennustutkijan toimenkuvaan on lisätty osallistava kulttuuriympäristötyö ja sen kehittäminen. Tarkoituksena on innostaa asukkaat näkemään oman ympäristönsä ominaispiirteet, lisätä arvostusta siihen ja mahdollisesti ottamaan osaa ympäristön hoitamiseen. ►►

Suunnitteilla on useampia erilaisia hankkeita, joista ensimmäisenä lähti liikkeelle Kymenlaakson Liiton kanssa yhteistyössä toteutettu Kymenlaakso kuvina -nettisivusto, johon pyydetään asukkaita tallentamaan itselleen merkittäviä paikkoja Kymenlaaksossa ja kirjoittamaan pieni kuvaus siitä, miksi paikka on niin merkittävä. Kuvat arkistoidaan museon kokoelmiin kampanjan päätyttyä vuoden 2017 lopussa ja tarkoituksena on koota kuvista pieni näyttely vuoden 2018 aikana. Haastankin teidät lukijat kertomaan kuvallista tarinaa mikä teille on parasta Kymenlaaksossa! ►►

Lisää suosikkipaikkasi kuva ja tarina Meidän Kymenlaakso-sivustolla.

Varoittava esimerkki siitä, mitä tapahtuu, jos rakennusta ei huolleta. Omistaja ei nähnyt mitään käyttöarvoa vanhalla kivinavetalla ja nyt sitä uhkaa purkaminen.

◀◀ Painovoimaa uhmaava Haminan Sahakosken yksiaukkoinen kivisilta. Paikalla on ollut 1700-luvulta 1900-luvun puoliväliin sahaus- ja myllytoimintaa.

►► Rakennustutkija pääsee välillä todella vaikuttaviin paikkoihin, kuten kuvassa olevan Myllykosken myllyn sisätiloihin. Kuva on myllyn pajasta.

►► Hienosti hoidetut ulkorakennukset rajaavat piha-alueen Karhulan tehtaiden asuinalueella.
Kuvat: Kirsi Toivonen, Kymenlaakson museo

MUSEOALAN SYÖVEREIHIN SUKELTAMINEN

Lasse Lehtinen

Aloitin kesän alussa tehtävässäni Kymenlaakson museon digituottajana, uuteen toimeen tulin lehtimaailmasta, jossa olin toiminut valokuvaajana, taittajana ja ulkoasuvastaavana. Kesän aikana olen tutustunut museomaailmaan, sen toimintaan ja tahtiin, mahdollisuuksiin ja tietenkin kehitettäviin asioihin. Digitalisoituminen antaa Merikeskus Vellamossa toimivalle Kymenlaakson museolle valtavan potentiaalin.

Uudet tekniikat tuovat uusia osallistamismahdollisuuksia sekä syvempiä kokemuksia museokäynneillä. Tulevaisuus on täysin avoin ja uudistukset tapahtuvat huiman nopealla tahdilla. Tältä kesältä hyvä esimerkki on Pokémon GO -peli – johon mekin hyppäsimme mukaan suurella innolla. Peli yllätti maailman täysin. Itse odotan seuraavaa ryntäystä virtuaalimaailmasta, josta tuossa edellä mainitussa pelissä oli jo hipaisu mukana. Kyseinen peli antoi hyvää osviittaa siitä, mitä lisätty todellisuus voi merkitä museokävijälle. Näytteen sisällä, ei vain katsojana, mutta myös osallistujana.

Työssäni hallinnoin ja tuotan sisältöä sosiaalisen median kanaviin. Vellamo on aktiivinen Facebookin ja Insta-

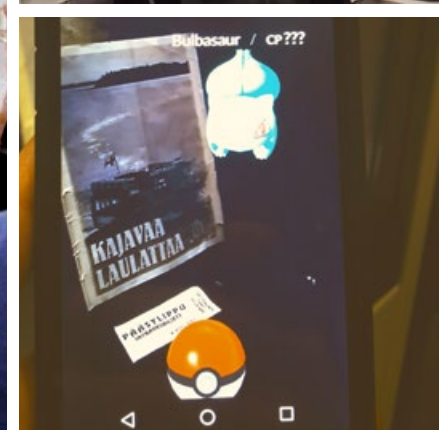
Museomestari Matti Kaakkurivaara tarkastamassa nosturi n:o 35 hytin kuntoa.

Kuva: Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo.

gramin puolella. Niiden kautta saamme yhteyden tuhansiin ihmisiin ja nämä kanavat ovatkin se nopein ja helpoin tapa tiedottaa tapahtumista ja näyttelyistä. Päivitykset kertovat muun muassa Vellamon tapahtumista, kuten esimerkiksi marraskuisesta meripelastusharjoituksesta sekä kulissien takana tapahtuvasta museotyöstä. ►►

Osallistuimme myös Museoliiton #kutsupoliittikkomuseoon tempaukseen, jossa Kymenlaakson museon vieraana, museotyöhön tutustumassa kävi kansanedustaja ja kaupunginvaltuutettu Sirpa Paatero. Minut on myös ensimmäisen puolen vuoden aikana pitänyt kiireellisenä museon uuden logon kehittäminen, näyttelygrafiikoiden teko sekä näyttelyiden juliste- ja kutsukorttien taitto. Olen ollut tyytyväinen siihen, miten monimuotoiseksi työtehtävät ovat muodostuneet.

Ehdoton kohokohta työurani alkuun museoalalla oli mahdollisuus päästä vaikuttamaan paikallisesti paahdetujen kahvien tuomiseen museomyymälä Plootuun. Kahvi on yksi makuintoshimoistani. Tämä tehtävä ei varsinaisesti liittynyt työtehtäviini, mutta olin ehdottoman iloinen ja yllätynyt päästessäni mukaan koemaisteluun ja kahvipakettien etikettien suunnitteluun. **T**

► Tuukka Temonen ohjeistaa näyttelijöitä YLE:n Heroes of the Baltic Sea -seikkailusarjan kuvauksissa.

► Kansanedustaja Sirpa Paatero vieraili Langinkosken koelmakeskuksessa Kutsu poliittikko museon -päivänä.

► USA:n suur-lähettiläs Charles C. Adams (vaaleassa puvussa) vierailulla Vellamossa.

► Kulttuurijohtaja Antti Karjalainen, digituottaja Lasse Lehtinen, asiakaspalveluvastaava Anu Hajjar sekä Pamela Aranciaga Mauricio Inka-paahdimosta maistelemassa eri kahvilaatuja Vellamon Kahvimuijan ja Satamajätjän paahtoja varten.
Kuva: Heli Toikka, Kotkan kulttuuri-asiainkeskus.

► Kesällä 2016 Pokémon GO -peli valloitti maailmaa. Kantasatamaan kerääntyi usein porukoita pelin ääreen sillä Vellamon kulmilla oli useita pokestoppeja.

Kuvat: Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo

SÄLEITÄ

ILMOITUKSET MUINAISJÄÄNNÖKSISTÄ JA RAKENNUSPERINNÖSTÄ KYMENLAAKSON MUSEOON NYT SÄHKÖISESTI

Kirsi Toivonen

Kymenlaakson museon nettisivuilta löytyvillä ilmoituslomakkeilla voi nyt kätevästi ilmoittaa museolle niin muinaisjäännöksestä kuin arvokkaaksi koetusta rakennusperinnöstä. Ilmoituslomakkeet ideoitin maakunnan museoiden kanssa, koska haluttiin tiivistää yhteistyötä kuntalaisten kanssa ja saada arvokasta paikallistuntemusta suurelta yleisöltä museoiden tietoon.

Kiinteät muinaisjäännökset sekä maasta ja vedestä paljastuneet yli sata vuotta vanhemmat esineet ovat muinaismuistolain rauhoittamia. Jos epäilet löytäneesi aiemmin tuntemattoman muinaisjäännöksen tai muinaisesineen, voit ilmoittaa niistä vaivattomasti museoon uudella sähköisellä lomakkeella. Rakennusperintöön liittyvällä lomakkeella voit kertoa meille rakennusten lisäksi esimerkiksi paikoista, joihin liittyy perimätietoa historiallisista tapahtumista. Sivustolla on myös inventointilomake, jolla voit välittää tarkempia tietoja rakennuksen historiasta ja ulkoasusta. Museon tutkijat tallentavat tiedot ja ottavat tarvittaessa yhteyttä ilmoittajaan.

Virolahden Pyölinpohjan
pronssikautinen röykkiö.

Kuva: Marita Kykyri, Kymenlaakson
museo.

[Ilmoituslomake muinaisjäännöksestä.](#)

[Ilmoituslomake rakennetun
kulttuuriympäristön kohteesta ja
rakennusperinnön inventointilomake.](#)

Lisätiedot:

Arkeologi Marita Kykyri,
040 716 2322, marita.kykyri@kotka.fi

Rakennustutkija Kirsi Toivonen,
040 643 1100, kirsi.toivonen@kotka.fi

KYMENLAAKSO KUVINA

Kirsi Toivonen

Satavuotiaan Suomen kunniaksi Kymenlaakson Liitto ja Kymenlaakson museo kutsuvat sinut kertomaan sanoin ja kuvin, mikä on parasta Kymenlaaksossa. Palvelun löydät osoitteesta <http://meidankymenlaakso.fi/kymenlaakso-kuvina> sekä linkkinä Kymenlaakson museon nettisivujen kautta http://www.kotka.fi/asukkaalle/kulttuuripalvelut/kymenlaakson_museo/ajankohtaista.

Lataa kuva, merkitse paikka kartalle ja kerro miksi juuri tämä on mielestäsi parasta Kymenlaaksossa. Kuvat ovat esillä juhluvuoden ajan Kymenlaakso kuvina -palvelussa. Klikkaamalla kartan tähteä saat esiin kuvan ja siihen liittyvän lyhyen tarinan. Kuvia on mahdollista myös nähdä aika ajoin liiton ja museon somekanavilla. Kuvat tallennetaan osaksi museon kuvakokoelmaa ja niistä koostetaan näyttely juhluvuoden jälkeen. Juhlitaan yhdessä 100-vuotiaista Suomea Kymenlaaksossa!

Tuulensuunta ja kirkko,
Isopuiston ilta.

Kuva: Kuvaaja tuntematon, Kymen-
laakso kuvina -sivusto.

SÄLEITÄ

TOINEN NUTIKKA JAETTU!

Marja Salmijärvi

Vuoden 2016 Kymenlaakson kulttuuriympäristöpalkinto Nutikan sai Stockforsin alue ja sen omistaja Reino Uusitalo. Palkinto oli jaossa nyt toista kertaa. Voittajan valitsi Kymenlaakson ympäristöpoliittinen neuvottelukunta Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen, Kymenlaakson Liiton ja Kymenlaakson museon muodostaman työryhmän esityksen pohjalta. Joka toinen vuosi jaettavan palkinnon tavoitteena on nostaa esiin rakennettuun ympäristöön, arkeologiseen kulttuuriperintöön ja maisemiin kohdistuneita toimenpiteitä ja tekijöitä niiden takana.

Stockforsin tarina alkaa vuodesta 1902, jolloin sinne perustettiin puuhiomo ja sen voima-asema. Valmistuessaan hiomo oli yksi maamme suurimmista. Vuosina 1900–1950 alueelle nousi useita merkittäviä teollisuusrakennuksia. Alueella on myös uudempaa rakennuskantaa. Oltuaan aikanaan Pyhtään kirkonkylän suurin työllistäjä Stockforsin tehdas sulki ovensa vuonna 1988. Noin kymmenen vuoden hiljaiselon jälkeen teollisuusneuvos Reino Uusitalo hankki pahasti rappeutuneen hiomoalueen omistukseensa.

Nykyisin Stockfors on taas täynnä elämää ja rakennuksia on entisöity. Alueella toimii muun muassa pienyrityksiä, hotelli, tilausravintola, karting-rata sekä lintuhoitola. Myös kulttuuri ja taide ovat löytäneet tiensä sinne. Nykyisellään alue on särmikäs ja tunnelmallinen ja sitä on kehitetty ja ylläpidetty niin, että alueen vanha teollisuushistoriallinen menneisyys on ollut kaiken rakentamiseen liittyvän perusta. Kehittämis- ja kunnostusmahdollisuuksia on kuitenkin vielä runsaasti. Positiivista on, että omaleimainen vanha teollisuusympäristö on nähty positiivisena asiana ja alueelle on kyetty luomaan uskoa tulevaan.

Stockforsin tehtaan
vanha paloasema.

Kuva: Kirsi Toivonen,
Kymenlaakson museo.

Nutikat olivat laudan- ja lankunpätkiä, joita hyödynnettiin rakennusmateriaalina sahapaikkakunnilla. Nutikkatalon seinät valmistuivat muuraamalla savilaastilla ylijäämäpuuta tiilien tapaan.

SÄLEITÄ

KOUVOLAN MILJÖÖMUSEON UUSI OPASTUSLAITTEISTO

Kari Taskinen

Kun Kouvolan Putkiradiomuseon Miljöömuseo aloitti toimintansa 1990-luvun alussa, jokaisessa huoneessa (1920-, 1930-, 1940-, 1950- ja 1960-luvun huoneet) oli keskusradion kautta kuultavissa Yleisradion ohjelmien pätkiä ko. vuosikymmeneltä. Muutama vuosi sitten silloinen laitteisto sanoi sopimuksensa irti, eikä sitä kannattanut enää korjata, joten oli etsittävä uusi ratkaisu.

Opastus olisi tietenkin voitu uusia samalla tekniikalla. Sen hankaluutena oli, että vieraiden täytyi kulkea museon läpi opastustekstin ajoituksen tahdissa. Tavoitteeksi asetettiin, että vieraat saavat edetä museossa oman aikataulunsa mukaisesti ja kuunnella opastustekstiä halutun pätkän tai olla kuuntelematta ja syventyä vain käsiohjelman tekstiin.

Pienen aivoriihin jälkeen havaittiin, että osamista löytyy omasta takaa, joten uusi laitteisto päätettiin suunnitella ja toteuttaa omin voimin. Laitteiston perusideana on, että opastusteksti voidaan tallentaa tietokoneella muistikortille ja sisältö voidaan helposti päivittää. Laite yhdistetään kovaäänisiin ja ohjataan kaukosäätimellä.

Kouvola Seuran kanssa on sovittu, että vuonna 2017 joka huoneeseen toteutetaan teksti, jossa kerrotaan lyhyesti, mitä Suomessa ja Kouvolassa tapahtui kyseisellä vuosikymmenellä sekä esitetään pätkiä saman aikakauden Yleisradion ohjelmista ja iskelmistä yms.

Opastuslaite käytössä.

Kuva: Marja Salmijärvi, Kymenlaakson museo.

VIRTUAALIESITTELYILLÄ VOITTOON!

Marja Salmijärvi

Itä-Suomen vuoden 2016 paikallismuseo -kilpailun voiton vei [Kouvolan Miljöö- ja Radiomuseo](#). Kilpailun teema vaihtuu vuosittain ja tällä kertaa se oli verkkonäkyvyys. Nyt etsittiin museota, joka tuottaa sisältöä sähköiseen mediaan kotisivuille, videopalveluihin, blogeihin tai yhteisöpalveluihin.

Itä-Suomen paikallismuseo -kilpailu on järjestetty kuusi kertaa aiemmin Savo-Karjalan paikallismuseo -kilpailuna. Vuonna 2016 kilpailualue laajennettiin Kymenlaaksoon ja Kainuuseen, samalla myös kilpailun nimi muuttui.

Kilpailu oli avoin kaikille Itä-Suomen paikallismuseoille. Mukaan ilmoittautuneista kukin maakuntamuseo valitsi omalta alueeltaan yhden museon loppukilpailuun. Näistä ehdokkaista Suomen Kotiseutuliitto valitsi voittajan. Palkintona oli OP Kymenlaakson lahjoittama rahapalkinto.

Suomen Kotiseutuliiton puheenjohtaja, museologian tohtori Janne Vilkkuna perusteli voittajan valintaa seuraavasti:

”Museon, joka itse asiassa koostuu kolmesta museosta tai kokoelmasta (Miljöömuseo, Radiomuseo ja Sotilasradiomuseo) vahvuutena on tämän kilpailuteeman kannalta erityisesti se, että verkon kautta on mahdollisuus vierailla virtuaalisesti opastettuna näissä kaikissa kolmessa kohteessa. Kun virtuaalivierailu herättää kiinnostuksen, katsoja haluaa nähdä asiat paikan päällä. Virtuaaliesittelyt on toteutettu tyylikkäästi Youtubessa ja ne löytyvät sekä sieltä että kovalinkkeinä museon monipuoliselta ja hyvin kuvitetulta kotisivulta. Youtuben avulla opastetaan myös koko museon historiaan ja esitellään museo räväkällä musiikkivideolla. Kotisivulla, jonka ydin on viidellä kielellä, voi lisäksi katsoa näytteitä kokoelmista sekä tutustua radioamatööritoimintaan ja radiohistoriaan.”

Vuonna 2017 Itä-Suomen paikallismuseokilpailun teemana on museorakennusten kunto.

Etualalla Kouvolan Miljöö- ja Radiomuseon edustaja Kari Taskinen kilpailun voittajan julkistamistilaisuudessa.

Kuva: Marja Salmijärvi, Kymenlaakson museo.

SÄLEITÄ

SIIRTOLAISVENE VÄLIMERELTÄ MERIVARTIOMUSEOON

Vilma Lempäinen

Eurooppaan on viime vuosina pyrkinyt yhä enemmän siirtolaisia Afrikasta ja Lähi-idästä. Toiset pakenevat sotaa, levottomuuksia tai kuivuutta, toiset tavoittelevat parempaa toimeentuloa länsimaissa. Vuonna 2015 rajan ylitti yli miljoona siirtolaista ja pakolaista. Vaaralliset reitit kulkevat yli Balkanin ja Välimeren, johon pelkästään vuonna 2015 hukkui tai katosi 3 771 ihmistä. Vuonna 2016 vastaava luku oli huomattavasti suurempi eli 5 022 ihmistä.

Rajavartiolaitos on vuodesta 2006 alkaen osallistunut kansainvälisiin rajavalvonta- ja meripelastusoperaatioihin EU:n eteläisellä ulkorajalla. Rajavartiolaitoksen partiovene PV 281 oli lokakuusta 2015 helmikuuhun 2016 mukana EU:n rajaturvallisuusvirasto Frontexin koordinoimassa operaatiossa Kreikan ja Turkin välisellä merirajalla. Eräänä yönä partioveneen miehistö havaitsi Kosin saaren lähistöllä pienen kumiveneen, joka oli lähtenyt Turkista ja pyrki rajan yli. Merimatkalle soveltumaton vene oli täynnä ihmisiä ja vaarassa upota. Partiovene otti tulijat kyytiin ja kuljetti heidät järjestelykeskukseen.

PV 281:n pelastama kumivene pelastusliiveineen luovutettiin operaation päätyttyä Merikeskus Vellamon Merivartiomuseoon. Vene on esillä näyttelyssä esimerkkinä sadoista tuhansista vastaavista tapauksista. Välimeren tilannetta käsiteltiin laajasti myös Kymenlaakson museon järjestämässä Siirtolaisuusilta-tapahtumassa lokakuussa 2015.

Lisätietoja pakolaistilanteesta löydät [täältä](#).

Siirtolaisvene Merivartiomuseossa. Veneen ympärille levinneet pelastusliivit kuvaavat lähtö- ja rantautumishetkien kaoottisuutta. **Kuva:** Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo.

SÄLEITÄ

VIROLAHDEN BUNKKERIMUSEON PERUSNÄYTTELY – ELÄMYKSIÄ KAIKILLE AISTEILLE

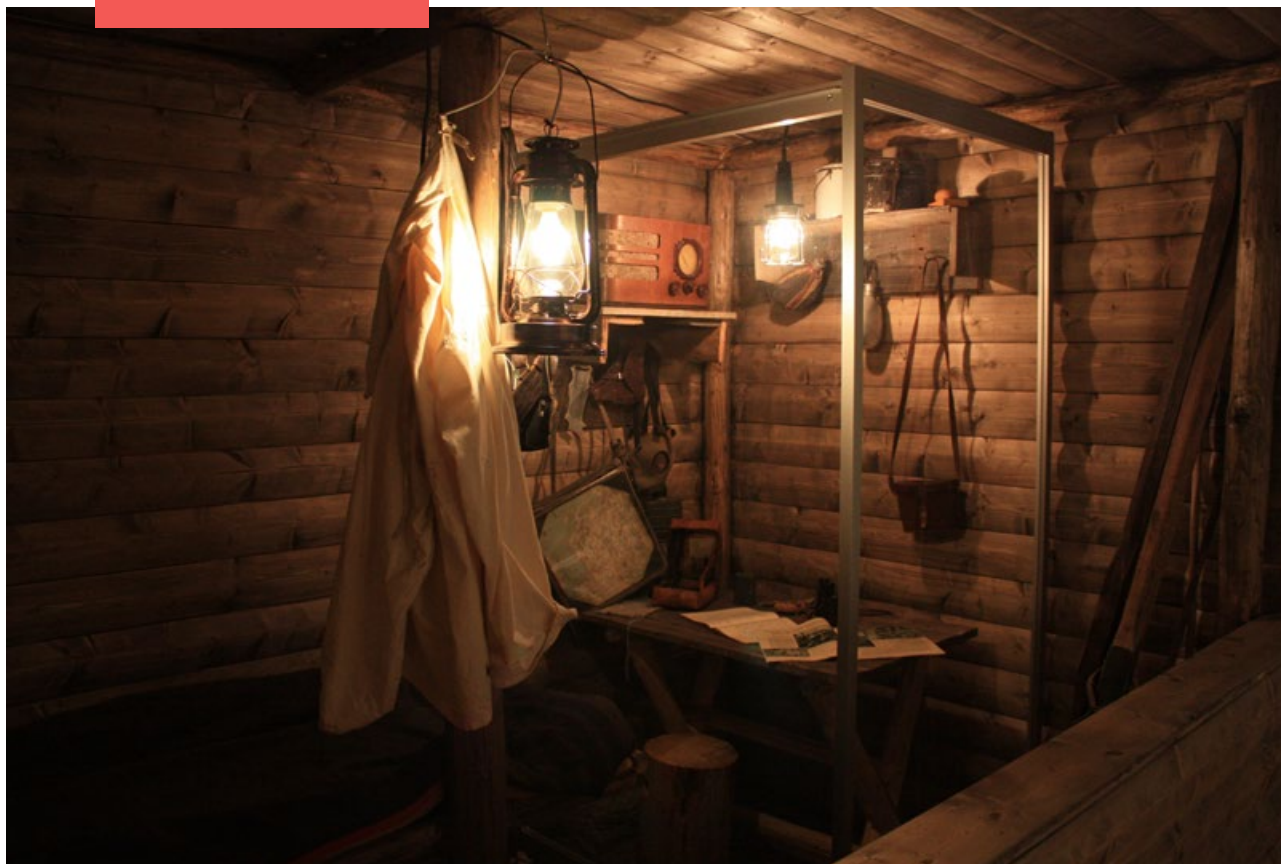
Siru Ahopelto

Nykypäivänä museokävijä kaipaa elämyksiä ja havaintoja kaikille aisteille. Tämä on ollut yksi lähtökohta kesäkuun alussa 2015 avautuneelle Virolahden Bunkkerimuseon uudelle perusnäyttelylle. Salpalinjaan liittyvä mittava tutkimustieto on nyt puettu uuteen asuun, joka jättää tilaa myös kävijän omille ajatuksille ja pohdinnoille. Näyttelytiloissa pääsee kulkemaan pätjän hämyistä yhdyshautaa ja kurkistamaan tervantuoksuisen puukorsun sisälle. Runsas kuvamateriaali kuljettaa läpi Salpalinjan rakentamisen erilaisten työvaiheiden ja nostaa esille rakentajia, ihmisiä erilaisissa töissään. Puolustuslinjan osat, kuten erilaiset haudat, esteet ja korsut on näyttelyssä esitelty kattavasti. Suuri kartta näyttää, miten lähes 140 Salpalinjan teräsbetonikorsua sijoittuvat maastoon ja miten tiheään puolustuslinjat kulkevat Virolahden metsissä.

Salpalinjan rakentamiskäskyn antoi ylipäällikkö Mannerheim, joten hänellä on itseoikeutetusti oma osionsa näyttelyssä. Mannerheim oli aikansa tunnetuin suomalainen ulkomailla ja edelleenkin hänen hahmonsa kiinnostaa kansainvälisiä museovieraita. Vaikka Salpalinjalla ei koskaan taisteltu, aseet kuuluvat silti erottamattomasti tähän aihepiiriin.

Aseille on näyttelyssä varattu oma huoneensa. Näyttelykierros sisätiloissa päättyy luontohuoneeseen. Salpalinja on kaikesta massiivisuudestaan huolimatta

Sisänäyttelyn tervantuoksuinen puukorsu.
Kuva: Emmi Juvonen, Virolahden kunnan arkisto.

ennen kaikkea luontoon kätkeytyvä linja. Vuosikymmenten kuluessa luonto on peittänyt linjaa tehokkaasti ja tänä päivänä kiviasteiden ryteiköt ja korsujen sisäilmasto tarjoavat elintilaa monille eliölajeille. Luontohuoneessa tavalliset mittasuhteet muuttuvat jännittävällä tavalla.

Vuonna 2015 uusittu näyttely sitoo museoalueen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jossa näyttely toimii

kiinnostuksen herättäjänä seinien ulkopuolella avautuvaan, metsiin kätkeytyvään Salpalinjan mahtavaan maailmaan. Näyttelyn on tuottanut Virolahden kunnan museotoimi. Näyttelyn suunnittelusta ja käsikirjoituksesta on vastannut Siru Ahopelto, rakentamisesta Erkki Rikkola ja graafisesta suunnittelusta Nina Halmetoja / RiimuRaami.

T. APELI JAARITTELEE

AITOJA KOHTAAMISIA JA VAIKUTTAVAN HYVÄÄ MIELTÄ

T. Aapeli ei saanut kutsua Kymenlaakson museon palaveriin, jossa näyttelyä suunnitteleva porukka kokoontui arvioimaan synteettisesti valmistettuja hajunäytteitä. Hajuilla voi nimittäin herätellä muistoja, tunteitakin, koska ne käsitellään aivojen samassa osassa. Siksi hajut sopivat niin mainiosti museoiden näyttelyihin. Kymenlaakson museon näyttelyissä hajukokeiluja on tehty ja esille pantu. Vanhan bussin tuoksu tulee purkista, ihana na löyhähdyksenä. Museokäynti on hyvä lahja sellaiselle, jolla on jo kaikkea.

Koska ennen vanhaan tiilipiippumaakunnassa tuoksahteli nykyistä vahvemmin, joku irvileuka osallistui Karhulan kauppalan matkailumainoslausetta etsineeseen kisaan ehdotuksella: ”Jos tykkäät sä paskan katkusta, niin Karhulaan sä matkusta”. Voittoa ei kumma kyllä tullut, mutta hajutarina jäi jälkipolville (jotka esi-isiensä lailla pystyivät erottamaan, mikä tehdas kulloinkin haisi).

Myöhemmin, miedomprien pelmahdusten aikoina, Kotkansaarella tutkittiin parisensataa vuotta sitten toiminnassa olleen Ruotsinsalmen merilinnoituksen jäänteitä. Arkistoaineistoa Ruotsinsalmen merilinnoituksesta on paljon, joskin arkeologinen aineisto tuo elävyyttä tutkimukseen, kun saadaan tietoa ruokataloudesta ja elämänmenosta. Se tapahtuu, kun arkeologisilla kaivauksilla päästään kaivautumaan kulttuurikerrokseen. Kotkan Klubin pihamaillakin on tallusteltu asiasta tietämättöminä aarteen päällä: kaivannosta löytyi sotaväen käymälärakennuksen alla sijainnut käy-

mäläjätteen keruuallas! Ja sisällä oli ylivuotista käymäläjätettä!

Sadat sotilaat tekivät historiaa miehistökäymälässä ainakin kerran päivässä. Varmaan harvempi kasvijäänteitä ja viljanjyviä ulostanut sotilas ajatteli antaneensa siinä hetkessä mitään sellaista, jota myöhemmin kuvattaisiin sanoin ”mieluisa yllätys”, ”hieno löytö” tahi ”harvinaista herkkua”. Että hirssin jäänteistä vedettäisiin johtopäätöksiä idän kauppasuhteista. Että olisi masiina millä helpotus kuvattaisiin, dokumentoitaisiin ja asetettaisiin näyttelykävijöiden ihmetyksen kohteeksi.

Vaikka käymälälöydöt eivät sensaatioksi asti toistaiseksi ole yltäneet, niin omanlainen tutkijan kultakaivos se on. Ainakin arkeologi on rohkea aikamatkailija. Ja avarakatseiselle ja huumorintajuiselle konservaatille puolestaan hyvät löydökset ovat tässä tapauksessa pesunkestäviä, pelkällä kokkareiden karistelulla ei selvitty.

Ennen huussiaineiston esillepanoa, aivojen hajumuistokäsittelystä innostuneet näyttelysuunnittelijat olivat siis palaverissaan kokoontuneet hajuvalikoiman äärelle, ja valintakin pystyttiin tekemään. T. Aapelia myöhemmin neuvottiin, että ken ryhtyy mahdollisia hajuhankintoja harkitsemaan, tulee näytteet avaamisen jälkeen kuljettaa johonkin kauas. Lähimpään roskikseen niitä ei kannata heittää hajun tarttuessa astiaan kiinni niin, ettei se lähde pois. Sitten millään.

Ei se rahanhaju vielä kokonaan ole kadonnut, ainakaan Kymenlaakson museon Mosaiikki-näyttelystä. T. Aapelille nousee lämpöisistä muistoista pilke silmäkulmaan.

T. Aapeli

“Vaikka käymälälöydöt eivät sensaatioksi asti toistaiseksi ole yltäneet, niin omanlainen tutkijan kultakaivos se on.”

NÄYTTELYT

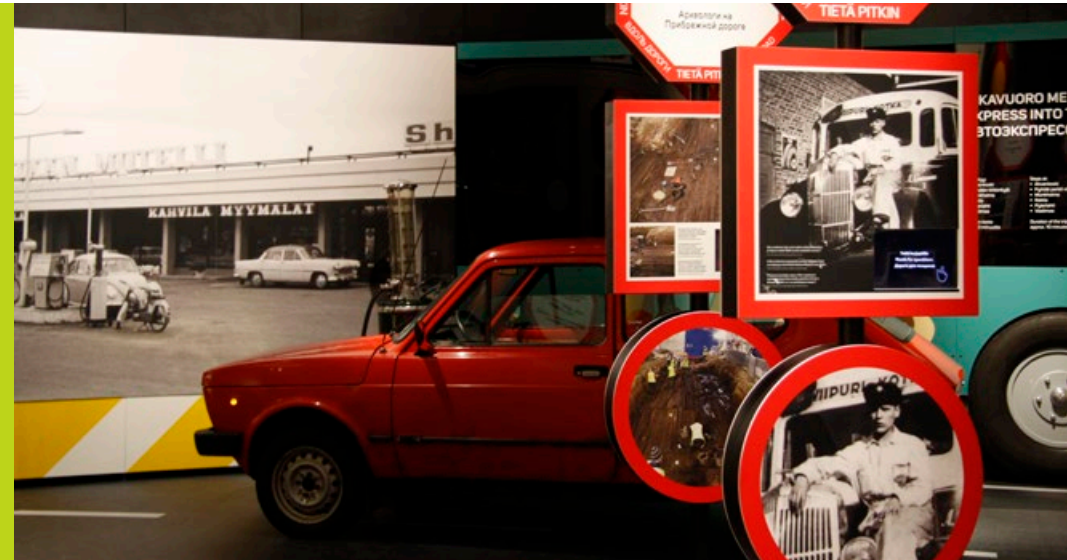
Vuosi 2017 – Rantatietä, huussintuoksua, taikuutta, Kymenlaaksolaisia kasvoja, yli tuhat lasiesinettä, luovutettuja saaria, energiaa, puhallettavia veistoksia ja venäläistä nykytaidetta.

Kulttuurihistorialliset näyttelyt

Mutkat suoriksi

Ratsupolusta Rantatieksi, Rantatiestä moottoritieksi. Tie, sen tekijät ja käyttäjät ovat pääosassa Mutkat suoriksi -näyttelyssä. Nykyisin E18-moottoritie vie autoilijaa pikavauhtia halki eteläisen Suomen. Samaa matkaa on kuitenkin taitettu jo keskiajalla, silloin vauhti ja kulkupelit olivat aivan toista, tiestä puhumattakaan. Vaatimaton ratsupolku oli kuitenkin tuolloin tärkeä reitti Turun ja Viipurin linnojen välillä. Vuosisatojen kuluessa tie kasvoi vaatimattomasta väylästä valtatieksi ja sitten nelikaistaiseksi moottoritieksi. Hevoset vaihtuivat autoihin ja liikennemyymälät korvasivat tienvarren kestikievarit, joissa menneiden vuosisatojen matkaaajat saattoivat levähtää, syödä ja nukkua yönsä.

Kuva: Tiina Hakuli, Kymenlaakson museo.

Mosaiikki – välähdyksiä Kotkan ja Kymenlaakson historiasta

Mosaiikissa esitellään erilaisia ja yllättäviäkin välähdyksiä Kotkan ja Kymenlaakson historiasta. Tavoitteena on tuoda nähtäville kokoelmistamme aiheita, esineitä ja kuvia, jotka eivät ole päässeet vitriineihin saakka laajempien näyttelyiden yhteydessä. Mosaiikin osat mahdollistavat nopean reagoinnin ajankohtaisiin asioihin ja nopean näyttelykierron. Nyt Mosaiikissa ovat esillä Itse ommellen, Hovinsaari, Jazzia ja jameja, Tehtaita, kauppvoja ja palveluita, 1800-luvun lopun suurtulvasta kertova Valapaton tulva sekä Huusista jätetunkioksi, joka perustuu Ruotsinsalmen linnoituskaupungin aikaisen käymälän kaivaustutkimuksiin. Engla Eerikintyttären hääasu vuodelta 1885 liittyy Kasvoja Kymenlaaksosta -kokonaisuuteen toukokuussa. **Kuva:** Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo.

Leikkimö

Viimeisen vuoden aikana Leikkimö on vakiinnuttanut paikkansa toiminnallisena tilana. Leikkeihin tarjolla olleet polkuauto ja torikauppa ovat talven tullen vaihtuneet bussiin ja kauppahallin tiskiin. Bussikuskien ratti pyörähtää ja rahastajallekin on laukku. Kelapöydillä voi pelata muistipeliä tai vaikkapa infosta lainattavia lautapelejä.

Leikkimö toimii myös näyttelytilana. Koululaiskierroksiin liittyvien arkeologisten esineiden lisäksi vitriineistä on kevätkaudella monenlaisia mittaamisvälineitä, kuten kappoja, vaakoja, punnuksia... Nämä ovat osa omatoimisia matematiikan tehtäviä, joita on tarjolla alakoululuokille. Syksyllä tilassa avautuu taikuri Mano d'Oron kokoelmista koottu näyttely Taikaa museossa.

Kulttuurihistorialliset näyttelyt

Kasvoja Kymenlaaksosta

- Suomi 100 -juhlavuoden näyttely

6.1-31.12.2017

Kymenlaakson museo osallistuu 100-vuotiaan Suomen syntymäpäiväjuhlintaan näyttelyllä Kasvoja Kymenlaaksosta. Nimensä mukaisesti näyttely nostaa esiin henkilöitä maakunnan historiasta. Mukana on niin arjen ahertajia kuin vaikuttajapersooniakin. Kaikkia yhdistää Kymenlaakso, synnyin- tai asuinpaikkana. Valitut henkilöt ovat vaikuttaneet maakunnassa Suomen itsenäisyyden aikana, mutta ovat nyt jo manan majoille siirtyneitä. Kirjoittajayhdistys Palta ry:n kirjoittajat ovat "antaneet äänen" osalle näyttelyn hahmoista, muun muassa lotta Maire Taussille ja laivuri-kalastaja Mooses Piispalle. Toinen yhteistyökumppani, VTT, on puolestaan kehittänyt ratkaisun, jolla äänet nivoutuvat hahmoihin.

Satavuotista Suomea juhlistetaan Kymenlaakson museon lisäksi 11 muussa Kymenlaakson alueen museossa.

Kuva: Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo.

Virtaa

Virtaa-näyttelyssä voi fiilistellä pukeutumalla 1920- ja 1950 -lukujen muotivaatteisiin tai jättää kommenttinsa perinteiseen liitutauluun. Joutilaisuuden tilassa on mahdollisuus pohtia museossa näkemäänsä ja kokemaansa tai rentoutua muuten vain. Näyttely kertoo muun muassa arkisesta aherruksesta satamassa, urheiluharrastuksesta ja vapaa-ajan vietosta menneiden vuosikymmenten Kotkassa. Vapaa-ajan viettoon liittyvät myös Suomenlahden ulkosaaret, joiden kalastajayhteisöt houkuttelivat turisteja ennen toista maailmansotaa.

Kuva: Lasse Lehtinen, Kymenlaakson museo.

Lasia kaikille – Karhula 1889–2009

19.5.2017–31.12.2021

Karhulan lasitehdas oli yksi Suomen merkittävimmistä lasitehtaista. 1930-luvulla Karhula oli keskeisessä roolissa, kun suomalainen lasimuotoilu loi oman ilmaisukielensä ja teki kansainvälisen läpimurtonsa. Taidelasia isompi vaikutus suomalaisten arkeen oli kuitenkin massatuotannolla. Karhula ehti valmistaa yli sadan vuoden taipaleensa aikana satoja miljoonia pulloja ja lukuisia muita tuotteita. Suomen viimeisenä pakkauslasitehtaana se vastasi parikymmentä vuotta yksin alan tuotannosta. Näyttely kertoo tehtaan tuotannon moninaisuudesta, tekijöiden ammattitaidosta ja lasiteollisuuden muutoksesta. Esillä on yli tuhat lasiesinettä arkisista lasitölkeistä kuriositeetteihin ja 1930-luvun maailmannäyttelyiden tähtiin.

Kuva: Vesa Alén, Kymenlaakson museo.

Kuvataidenäyttelyt

Transitions of Energy

Viiden italialaisen taiteilijan näyttely

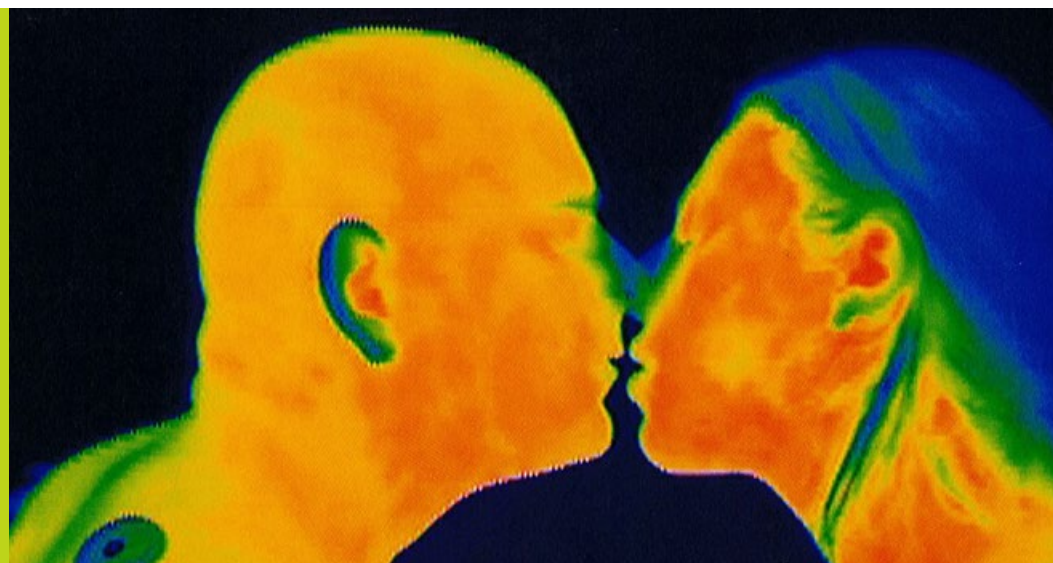
7.4.2017–25.6.2017

Nykyinen elämäntapamme on lähes kokonaan riippuvainen energiasta; teollisissa tuotanto-
prosesseissa hyödynnetään niin mekaanista, kemiallista, sähköistä kuin lämpöenergiaakin.
Maailmassa on kuitenkin muunkinlaista energiaa, aineettomassa muodossa ilmenevää
sosiaalista ja henkistä tai vaikkapa intohimona näyttäytynyttä energiaa. Näyttely esittelee viisi
kansainvälistä taiteilijaa: Flavia Bigi, casaluce/geiger & synusi@cyborg, Juliana Herrero,
Sissa Micheli ja Francesca Romana Pinzari. He asuvat Italiassa, Itävallassa, Ranskassa ja
Slovakiassa. Näyttelyn on kuratoinut Roomassa asuva taidehistorioitsija Lorella Scacco.

Francesca Romana Pinzari, The First Time

We Kissed, 2009, video.

Kuva: Francesca Romana Pinzari.

Come Hell or High Water

Andy Best ja Merja Puustinen

1.7.2017–17.9.2017

Merja Puustinen ja Andy Best ovat työskennelleet yhdessä vuodesta 1992 lähtien. He
ovat tehneet installaatioita, mediataidetta ja ympäristötaidetta ja heidän teoksiaan
on nähty laajasti sekä ulkomailla että Suomessa. Merja Puustinen on kuvataiteilija ja
kulttuuripolitiikan tutkija. Andy Best toimii kuvanveiston lehtorina Aalto-yliopistossa.
Riemukkaat, puhallettavat veistokset houkuttelevat aistimaan taidetta koko keholla.
Vaikka teokset näyttävät ensi silmäyksellä leikkisiltä ja ehkä lapsellisiltakin, pinnan alla
häämöittää vakavampia merkityksiä.

The Noise of Time

Venäläistä nykytaidetta Erartan kokoelmista

29.9.2017–26.11.2017

Venäläinen yksityinen museo Erarta on Venäjän suurin
venäläiseen nykyaiteeseen erikoistunut museo.
Museo on toiminut Pietarissa vuodesta 2010 lähtien.
Sillä on 2 300 taideteoksen kokoelma 250 eri taiteilijan
töistä ja sen tiloissa järjestetään konsertteja, teatteri-
esityksiä ja muuta kulttuuritoimintaa. Museon tarkoi-
tus on kerätä, tutkia ja kansanomaistaa lahjakkaiden
venäläisten nykyaiteilijoiden tuotantoa ja näin lähen-
tää ihmisiä ja nykyaidetta.

Erarta, Rinat Boligamsi, Valo, 2008,
öljyväri kankaalle.

Kuva: Erarta.

Lue lisää näyttelyistä ja tapahtumista www.merikeskusvellamo.fi

TAAPELI

YHTEYSTIEDOT

KYMENLAAKSON MUSEO
Merikeskus Vellamo
Tornatorintie 99 B
48100 Kotka

museo@kotka.fi
etunimi.sukunimi@kotka.fi

www.kotka.fi/museo
www.merikeskusvellamo.fi

Merikeskus Vellamo
Avoinna
ti, to-su 10-17, ke 10-20
ma suljettu

KYMEN
LAAKSON
MUSEO

visitKouvola®.fi